

Nr 02/17 (lipiec 2017 r.)

Kwartalny raport o rynku pracy w I kw. 2017 r.

Nr 02/17 (lipiec 2017 r.)

Kwartalny raport o rynku pracy w I kw. 2017 r.

Sylwia Roszkowska

Katarzyna Saczuk

Małgorzata Skibińska

Paweł Strzelecki

Robert Wyszyński

Spis treści

Spis treści	1
Streszczenie	2
Popyt na pracę	3
Tendencje	3
Zmiany jakościowe	5
Sektory	7
Perspektywy zatrudnienia	9
Tło międzynarodowe	10
Podaż pracy i bezrobocie	12
Podaż pracy	12
Bezrobocie	15
Przepływy na rynku pracy	17
Wynagrodzenia, wydajność i koszty pracy	20
Tendencje	20
Sektory	21
Analizy pogłębione	24
Ramka nr 1. Jaki wpływ na dane BAEL miały nieregularne aktualizacje liczby ludności?	24
Ramka nr 2. Co wiemy o liczbie imigrantów w Polsce?	27
Ramka nr 3. Jakie dokumenty uprawniają do pobytu w Polsce cudzoziemców spoza UE?	31
Ramka nr 4. Jakich formalności muszą dopełnić cudzoziemcy podejmujący pracę w Polsce?	33
Ramka nr 5. Jak zmieniły się szanse emigrantów z Polski na awans zawodowy w Wielkiej Brytanii?	35
Ramka nr 6. Jak zmieniła się struktura polskiej imigracji w Niemczech?	37
Ramka nr 7. Jak szybko rosną oczekiwania płacowe osób bezrobotnych?	38
Aneks: terminy i definicje	39

Streszczenie

W I kwartale 2017 r. wyraźnie wzrosła liczba osób pracujących, jak również przeciętna liczba przepracowanych godzin. Jednocześnie, stopa bezrobocia obniżyła się do rekordowo niskiego poziomu. Podaż pracy nieznacznie spadła z powodu negatywnego wpływu czynników demograficznych, mimo pewnego wzrostu współczynnika aktywności zawodowej. Wzrost nominalnych wynagrodzeń powoli przyspieszał.

Wszystkie mierniki zatrudnienia w gospodarce wskazywały w I kw. br. na przyspieszenie wzrostu liczby pracujących. W szczególności jej dynamika wg BAEL wzrosła z 0,3% r/r w IV kw. ub.r. do 1,7% r/r w br., choć w tym przypadku skokowy wzrost był częściowo efektem statystycznym (nieregularności korekt ludności Polski) oraz w pewnym stopniu wynikał z nieoczekiwanego zahamowania spadku liczby pracujących w rolnictwie. Wzrost liczby pracujących następował głównie poprzez zatrudnienie najemne na podstawie umów na czas nieokreślony.

Przeciętna liczba przepracowanych godzin wzrosła do poziomu najwyższego od końca 2008 roku i drugi kwartał z rzędu, po raz pierwszy od 2011 roku, utrzymywała się powyżej poziomu wynikającego z preferencji pracowników. Może to sprzyjać pojawieniu się w firmach silniejszych nacisków płacowych.

Podaż pracy nieznacznie obniżyła się. Obserwowana już od ok. 3 lat długookresowa tendencja spadkowa liczby ludności w wieku produkcyjnym (czynniki demograficzne) została w tym kwartale złagodzona wzrostem współczynnika aktywności zawodowej. Wzrost aktywności zawodowej wynikał przy tym z większej obecności na rynku pracy osób luźniej z nim związanych, które w czasie ożywienia koniunktury chętniej się aktywizują, jednak w sytuacji utraty pracy relatywnie szybko wycofują się do nieaktywności.

Stopa bezrobocia BAEL w I kw. br. obniżyła się do 5,2% (sa), tj. o 0,4 pp. w porównaniu z IV kw. ub.r. i jest najniższa od początku prowadzenia badań BAEL. Dane o stopie bezrobocia rejestrowanego w II kw. br. wskazują, że spadek bezrobocia będzie nieco wolniejszy niż na początku roku.

Tempo wzrostu płac w gospodarce w I kw. 2017 r. wzrosło do 4,1% r/r (wobec 3,7% r/r w IV kw. ub.r.). Dane z sektora przedsiębiorstw za pierwsze dwa miesiące II kw. br. wskazują także, że można oczekiwać dalszego, choć powolnego, przyspieszenia dynamiki płac. Wzrost wynagrodzeń pozostaje powiązany ze wzrostem wydajności pracy, co przejawia się stabilizacją dynamiki jednostkowych kosztów pracy. W odniesieniu do sfery rynkowej gospodarki wzrost ULC w Polsce pozostaje umiarkowany w porównaniu z innymi krajami EŚW.

W pogłębianych analizach wiele miejsca poświęcono uporządkowaniu wiedzy pozwalającej na lepsze zrozumienie zjawiska imigracji na polskim rynku pracy, w tym: zestawieniu źródeł danych (Ramka 2), definicjom dotyczącym legalizacji pobytu (Ramka 3) i pracy cudzoziemców (Ramka 4). Ponadto przeanalizowano dane ankietowe o sytuacji zawodowej polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii (Ramka 5) i Niemczech (Ramka 6), pokazując, że z czasem migranci rzadziej podejmują pracę poniżej kwalifikacji oraz zmienia się w tej grupie struktura sektorowa zatrudnienia. Dodatkowo w raporcie oszacowano wpływ nieregularności w aktualizowaniu populacji BAEL przez GUS na interpretację danych za ostatnie kwartały (Ramka 1) oraz przeanalizowano oczekiwania płacowe osób bezrobotnych (Ramka 7).

Popyt na pracę

Tendencje

W I kwartale 2017 r. wzrósł popyt na pracę i liczba pracujących. Choć częściowo można to tłumaczyć przyspieszeniem tempa wzrostu gospodarczego, skokowy wzrost dynamiki liczby pracujących r/r w BAEL wynikał także w dużym stopniu z efektów statystycznych i wyraźnego wyhamowania spadku zatrudnienia w rolnictwie indywidualnym. Zwiększył się również stopień wykorzystania dostępnych zasobów pracy, jak również udział wynagrodzenia czynnika pracy w łącznych dochodach w gospodarce.

W I kwartale 2017 r. na przyspieszenie tempa wzrostu zatrudnienia wskazuje zarówno BAEL (wzrost liczby pracujących o 1,7% r/r wobec 0,3% r/r kwartał wcześniej), jak i dane oparte na sprawozdawczości przedsiębiorstw (wzrost przeciętnego zatrudnienia o 3,0% r/r wobec 2,4% r/r kwartał wcześniej). Na podobne tendencje wskazują również dane z sektora przedsiębiorstw (SP, Tabela nr 1). Wyraźnie silniejszy niż według innych źródeł danych wzrost dynamiki r/r w BAEL wynikał nie tylko z poprawy na rynku pracy, ale także z efektu statystycznego, wynikającego z nieregularności w uwzględnianiu przez GUS zmian ludności Polski w 2015 i 2016 roku (więcej na ten temat w Ramce 1). Gdyby efekty te nie występowały, wzrost liczby pracujących BAEL byłby bardziej wyrównany, a „skok” w pierwszym kwartale 2017 o ok 0,8 pp. niższy (Wykres nr 1). Innym czynnikiem, który wpłynął na dynamikę BAEL było nieoczekiwane wyhamowanie trendu spadkowego liczby pracujących w rolnictwie indywidualnym. Czynniki ten trudno wyjaśnić sytuacją na rynku pracy – w przeszłości duży popyt na pracę poza rolnictwem raczej stymulował spadek zatrudnienia w rolnictwie.

Pomimo skokowego przyspieszenia dynamika liczby pracujących BAEL pozostaje nadal niższa niż wzrost liczby zatrudnionych w gospodarce¹. Może to wskazywać, że w dalszym ciągu następuje przekształcanie części umów cywilnoprawnych (obserwowanych jedynie w BAEL) w etaty (więcej w podrozdziale „Zmiany jakościowe”).

Tabela nr 1. Miary wzrostu zatrudnienia wg danych BAEL oraz danych ze sprawozdawczości podmiotów powyżej 9 zatrudnionych dla całej GN oraz dla SP (sa)

	2015	2016	II 2016	III 2016	IV 2016	I 2017
	(% r/r, sa)					
BAEL pracujący	1.4	0.7	1.2	0.2	0.3	1.6
BAEL pracujący - bez rolników	1.4	1.9	2.3	1.5	1.5	2.1
BAEL pracujący - NAJEMNIE	1.6	1.4	1.8	1.3	0.9	1.9
GN pracujący	1.1	2.6	2.4	2.7	3.0	3.4
GN przec. zatrudnienie	0.9	2.3	2.3	2.6	2.4	3.0
SP pracujący	1.2	3.1	3.1	3.3	3.3	4.8
SP przec. zatrudnienie	1.3	2.8	3.1	3.2	2.3	4.4
	(% kw/kw, sa)					
BAEL pracujący	0.4	0.1	0.1	-0.3	0.7	1.1
BAEL pracujący - bez rolników	0.5	0.4	0.3	-0.1	0.9	1.0
BAEL pracujący - NAJEMNIE	0.5	0.2	0.3	-0.1	0.6	1.1
GN pracujący	0.4	0.7	0.7	0.8	0.8	1.1
GN przec. zatrudnienie	0.3	0.6	0.7	0.7	0.5	1.1
SP pracujący	0.3	0.8	0.6	0.6	0.8	2.7
SP przec. zatrudnienie	0.5	0.6	0.7	0.5	0.3	2.9

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

W I kw. br. wzrost przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw (SP) o 4,4% r/r był wyższy niż w pozostałych gałęziach gospodarki. Sektor ten obejmuje firmy wytwarzające produkty i usługi rynkowe, zatrudniające powyżej 9 osób, które stanowią ok. 55% zatrudnienia w całej gospodarce. Z jednej strony stanowi to potwierdzenie, że popyt na pracę jest związany z czynnikami rynkowymi, ale z drugiej strony także w tym przypadku można zauważyć wpływ efektów statystycznych². Wynikają one stąd, że część dynamiki obserwowanej w bieżącym roku jest zasługą silnego wzrostu zatrudnienia w ma-

¹ Dane o zatrudnieniu w GN, w przeciwieństwie do BAEL, uwzględniają jedynie umowy przewidziane kodeksem pracy, wyłączając tym samym umowy cywilnoprawne. Nie obejmują też ani mikropodmiotów, ani rolników indywidualnych (zob. Aneks: terminy i definicje).

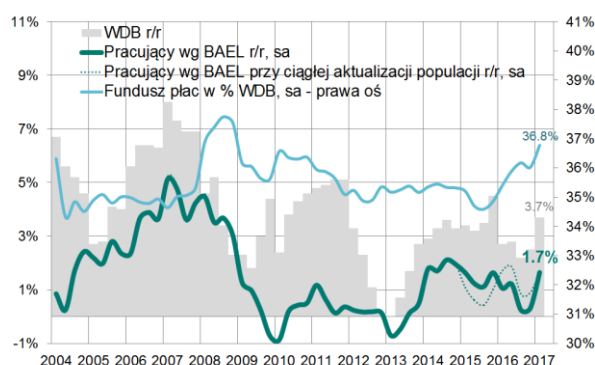
² Na początku każdego roku w badaniach przedsiębiorstw GUS aktualizuje grupę przedsiębiorstw, które spełniają kryterium liczby pracujących powyżej 9 osób.

łych firmach w trakcie ub.r., w wyniku którego firmy te zaklasyfikowane zostały do sektora przedsiębiorstw.

Niezależnie jednak od efektów statystycznych wzrost popytu na pracę należy wiązać z wyraźnym przyspieszeniem tempa wzrostu gospodarczego na początku 2017 roku³.

Wykres nr 1. Liczba pracujących wg BAEL oraz udział funduszu płac w wartości dodanej brutto (WDB)⁴

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Rosnące zatrudnienie, przy stopniowym wzroście dynamiki płac powoduje, że od początku 2016 roku wzrasta udział kosztów pracy w wartości dodanej brutto (ang. *labour share*, LS⁵). Wydaje się jednak, że zmiany te mają charakter cykliczny (Wykres nr 1), nie zaś długoterminowy. Podobna tendencja występowała w latach 2006-2008. Jednakże w średnim i długim okresie obserwowany aktualnie wzrost LS powinien zostać zneutralizowany dalszym wzrostem wy-

dajności pracy, na co wskazują badania przyczyn długookresowych zmian LS w innych krajach⁶.

Statystyki dotyczące liczby pracujących publikowane przez GUS nie uwzględniają jednak całej aktualnej podaży pracy w polskiej gospodarce. Znaczna część krótkoterminowych imigrantów, głównie z Ukrainy, z powodów definicyjnych nie jest obserwowana w BAEL⁷. Nie można ich także znaleźć w sprawozdawczości przedsiębiorstw, która obejmuje głównie osoby pracujące na etatach, podczas, gdy imigranci pracują najczęściej na podstawie umów cywilnoprawnych lub nie są zatrudniani legalnie⁸.

Od 2014 roku napływ imigrantów jest na tyle duży, że powinien być uwzględniany nie tylko w analizach rynku pracy, ale także w badaniach społecznych. Tymczasem w dalszym ciągu brakuje usystematyzowanych informacji dotyczących skali imigracji. W niniejszym raporcie podjęta została próba choć częściowego usystematyzowania pojęć (Ramki 3 i 4) oraz uporządkowania źródeł danych (Ramka 2) dotyczących przepływów migracyjnych. Omówione zostały także problemy z pomiarem imigracji sprawiające, że żadne z dostępnych źródeł danych nie może być wprost użyte do oszacowania liczby imigrantów zarobkowych, stanowiących efektywną podaż pracy w polskiej gospodarce. Przybliżone szacunki tej liczby można opierać na statystykach oświadczeń i pozwoleń na pracę oraz liczbie wydanych wiz, umożliwiających pobyt dłuższy

³ Według danych GUS wzrost PKB w I kw. br. przyspieszył do 4,0% r/r z 2,5% r/r w ostatnim kwartale 2016 roku.

⁴ Obserwowany w IV kw. 2015 r. skokowy spadek relacji funduszu płac do WDB wynika z jednorazowego i wyjątkowo silnego wzrostu deflatora WDB (w tym deflatora eksportu netto), przez co dynamika r/r WDB wyrażonej w cenach bieżących była o 1,9 pp. wyższa od dynamiki realnej.

⁵ Pełna ocena LS wymaga przy tym uwzględnienia dochodu mieszanego, który szczególnie w przypadku Polski, wyróżniając się spośród innych krajów UE wysokim udziałem samozatrudnienia w rolnictwie, podnosi poziom tej miary o ok. 15 pp. (por. J. Growiec, P. McAdam, J. Mućk (2015), *Endogenous labour share cycles: theory and evidence*. ECB Working Paper Series, No. 1765).

⁶ Zob. raport OECD oraz ILO *The Labour Share in G20 Economies*, 2015 dostępny na stronie internetowej <https://www.oecd.org/g20/topics/employment-and-social-policy/The-Labour-Share-in-G20-Economies.pdf>.

⁷ Dane BAEL obejmują jedynie osoby przebywające na terytorium Polski powyżej 12 miesięcy. Alternatywne źródła danych wskazują, że w większości przypadków czas trwania pobytów imigranckich na terytorium Polski nie przekracza 1 roku (Ramka na s. 28).

⁸ Problem legalności może przy tym dotyczyć zarówno legalności pobytu, jak i zatrudnienia. Inną istotną kwestią jest również poprawne naliczanie i odprowadzanie podatku dochodowego oraz składek na ubezpieczenie społeczne w przypadku zatrudniania cudzoziemców (zob. Ramka nr 2).

niż 3 miesiące. Wskazują one, że przeciętnie w ciągu ub.r. liczba imigrantów wspomagających gospodarkę krajową mogła kształtować się w przedziale ok. 600-800 tys. osób. Przy tych założeniach imigranci stanowią zatem obecnie 4-5% ogółu osób pracujących według BAEL, przy czym zdecydowana większość z nich to imigranci krótkoterminowi⁹. Przyrost liczby pracujących imigrantów w latach 2014-2016 jest zatem zbliżony do przyrostu liczby pracujących rezydentów w tym samym okresie (o ok. 700 tys.). Sytuacja ta jest nowa, bo w ostatnich dziesięcioleciach Polska nie doświadczała tak silnego napływu imigrantów, czego efektem jest wyjątkowo niski w Polsce porównaniu z innymi krajami UE udział imigrantów długoterminowych (niezależnie od narodowości) w całkowitej liczbie ludności (por. Ramka nr 2).

Dla pełnego zobrazowania rosnącego znaczenia migracji dla rynku pracy w Polsce warto jednak wspomnieć o losach emigrantów z Polski w krajach UE (Ramki 5 i 6). Możliwość swobodnego przemieszczania się pracowników w ramach UE oraz brak ograniczeń dotyczących warunków pracy sprawia, że coraz mniej emigrantów pracuje w zawodach wymagających relatywnie niższych kwalifikacji niż te wykonywane przed wyjazdem z Polski. Osoby te mogą mieć zatem relatywnie mniejszą motywację do powrotów. Z drugiej strony niska stopa bezrobocia w Polsce w porównaniu z innymi krajami UE powinna prowadzić do zmniejszania się negatywnego salda migracji obserwowanego w latach 2012-2015.

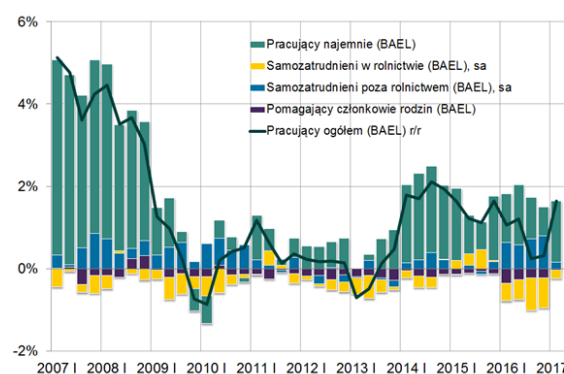
⁹ Według badania ankietowego BARP 2016 emigranci stanowili ok. 1% osób zatrudnionych na etatach w firmach.

Zmiany jakościowe

Liczba pracujących wzrasta głównie dzięki zatrudnieniu najemnemu na podstawie umów o pracę, przy czym kontynuowana jest tendencja do wypierania umów krótkoterminowych przez kontrakty na czas nieokreślony. Z drugiej strony, w porównaniu z ostatnim kwartałem 2016 roku wyhamował spadek liczby pracujących w rolnictwie oraz wzrost liczby samozatrudnionych poza rolnictwem.

Najważniejszą zmianą strukturalną odnotowaną w I kw. 2017 r. jest silny wzrost udziału osób pracujących najemnie, który wynikał ze wzrostu popytu na pracę i dążenia do stabilizacji zatrudnienia. Pracodawcy przeciwdziałają odejściom pracowników poprzez coraz częstsze zawieranie umów na czas nieokreślony, które wyraźnie wypierają umowy krótkoterminowe. Od początku obecnego ożywienia w 2014 r. udział umów krótkookresowych spadł z 29% do 26% całkowitego zatrudnienia i tendencja ta powinna utrzymywać się w kolejnych kwartałach. Zmniejsza się liczba pracujących nie tylko w oparciu o umowy na czas określony, ale także krótkoterminowe umowy cywilnoprawne. Zmiany te przyczyniają się do zwiększenia stabilności dochodów z pracy i powinny pozytywnie wpływać na popyt konsumpcyjny.

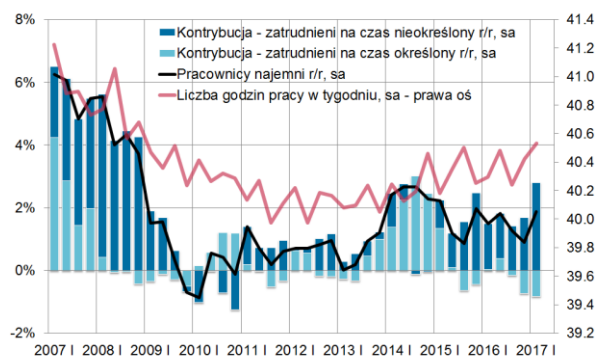
Wykres nr 2. Kontrybucja zmian dynamiki r/r liczby pracujących wg wybranych kategorii zatrudnienia do zmian dynamiki liczby pracujących BAEL ogółem

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

W I kw. 2017 r. liczba pracujących w rolnictwie indywidualnym, po skokowym spadku na początku 2016 r., zachowywała się dość stabilnie i jej zmiany miały jedynie nieznacznie negatywny wpływ na roczną dynamikę liczby pracujących w całej gospodarce. Słabszy był także wpływ wzrostu samozatrudnienia poza rolnictwem. Wyraźny wzrost liczby samozatrudnionych w ub.r. zbiegł się w czasie z objęciem składkami na ubezpieczenie społeczne umów cywilnoprawnych. Mógł on zatem wynikać z poszukiwania relatywnie mniej obciążonych klinem płacowym form świadczenia pracy. Wydaje się, że dane z początku 2017 roku wskazują na relatywnie ograniczony potencjał do dalszej ekspansji samozatrudnienia na polskim rynku pracy, pomimo wciąż istniejących korzyści podatkowych związanych z tą formą świadczenia pracy (Tabela nr 1, Wykres nr 2).

Wykres nr 3. Odsetek pracujących na podstawie kontraktów krótkoterminowych w zatrudnieniu najemnym i liczba godzin przepracowanych w tygodniu (sa)

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Przyspieszenie popytu na pracę doprowadziło także do wzrostu przeciętnej liczby przepracowanych godzin, która jest jednocześnie najwyższa od końca 2008 roku (Wykres nr 3). Tymczasem wciąż zmniejsza się przeciętna liczba godzin pracy preferowana przez pracowników (Wykres nr 4). Różnica pomiędzy obiema wartościami może powodować przyspieszenie wzrostu wynagrodzeń, jeśli pracownicy będą wymagali dodatkowych zachęt, by świadczyć pracę ze zwięks-

zoną intensywnością. Ponadto wzrost liczby przepracowanych godzin oznacza, że zwiększa się także udział pracy w nadgodzinach. Wyraźna luka pomiędzy godzinami przepracowanymi i preferowanymi utrzymuje się drugi kwartał z rzędu po raz pierwszy od 2011 roku.

Zmiany dotyczące faktycznego i preferowanego czasu pracy mają znaczenie dla oceny rzeczywistego stopnia wykorzystania pracy w polskiej gospodarce. Uwzględnienie nadwyżki godzin preferowanych przez pracowników nad faktycznie przepracowanymi powiększało w okresie 2011-2015 miarę niewykorzystania pracy (BBUI, Wykres nr 5)¹⁰. Poza osobami bezrobotnymi chęć do świadczenia dodatkowej pracy zgłaszały bowiem także osoby już pracujące. Obserwowana obecnie sytuacja oznacza natomiast, że stopień wykorzystania czynnika pracy w gospodarce jest większy, niż sugerowałyby to miary oparte tylko na liczbie bezrobotnych. Pracodawcy natrafiając na trudności ze znalezieniem odpowiednich pracowników, oczekują dłuższej pracy od osób już zatrudnionych. Tym samym poziom indeksu niepełnego wykorzystania czynnika pracy kształtuje się obecnie na nieco niższym poziomie niż porównywalny do niego godzinowy indeks bezrobocia (Wykres nr 5).

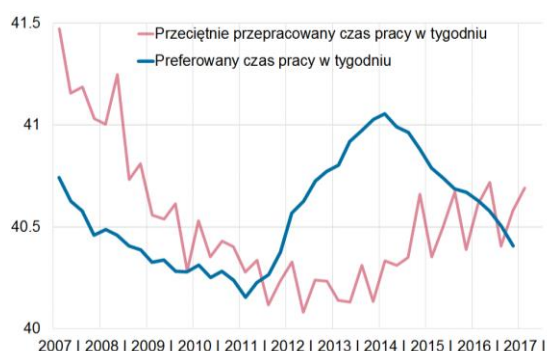
Obserwacje te są spójne z wynikami badań ankietowych NBP, które pokazują, że pracodawcy coraz częściej wskazują na brak rąk do pracy jako barierę w rozwoju przedsiębiorstw¹¹. Rosnąca różnica pomiędzy preferowaną i faktyczną liczbą przepracowanych godzin, przy jednoczesnych trudnościach ze znalezieniem odpowiednich pracowników, powinna poprawiać pozycję negocjacyjną osób zatrudnionych w firmach.

¹⁰ Zob. R. Wyszynski (2016), *Zjawisko niepełnego wykorzystania czynnika pracy*, Bank i Kredyt 47 (3), 2016, s. 267-284.

¹¹ Odsetek ankietowanych przedsiębiorstw, które jako barierę rozwoju podawały brak odpowiednich pracowników, rośnie, choć nadal pozostaje znacznie niższy niż pod koniec 2007 r (zob. *Szybki Monitoring NBP*, nr 02/17).

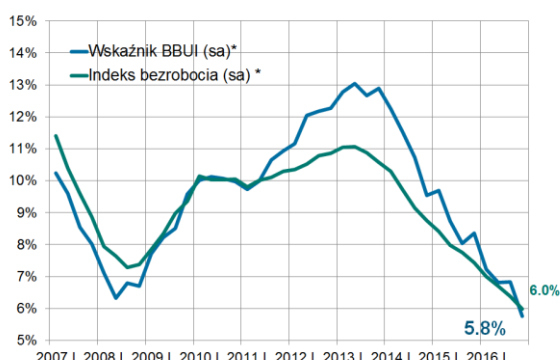

Wykres nr 4. Preferowany vs. przepracowany¹² czas pracy w tygodniu (sa)

Źródło: dane GUS, obliczenia własne. Dane o preferencjach czasu pracy dostępne do IV kw. 2016 r.

Wykres nr 5. Wskaźnik BBUI oraz indeks bezrobocia (sa)

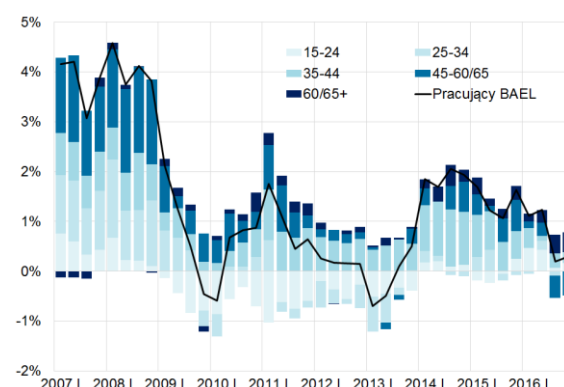
*Zarówno BBUI (ang. *Bell&Blanchflower Underemployment Index*), jak i indeks bezrobocia to miary nierównowagi na rynku pracy uwzględniające wymiar czasu pracy.

Źródło: dane GUS, obliczenia własne. Ostatnie dostępne dane za IV kw. 2016 r.

Na obniżenie się dynamiki liczby osób pracujących w II półroczu 2016 roku oddziaływało w znacznej mierze zmniejszanie się liczby pracujących w wieku przedemerytalnym (45-60/65 lat) (Wykres nr 6). Związane ono było głównie z wyraźnym spadkiem populacji osób w tej grupie wieku na skutek procesów demograficznych¹³. W

pewnym stopniu mogło również wynikać z antycypowania przez pracodawców przyszłego przesunięcia okresów ochronnych pracowników, będącego konsekwencją obniżenia wieku emerytalnego.

Wykres nr 6. Kontrybucja zmian dynamiki r/r liczby pracujących wg grup wieku do zmian dynamiki liczby pracujących BAEL ogółem

Źródło: dane GUS, obliczenia własne. Ostatnie dostępne dane z IV kw. 2016 roku

Sektory

W I kw. br. liczba pracujących ponownie rosła szybciej w przemyśle niż w usługach, co jest typowe dla dojrzałej fazy ożywienia cyklu koniunkturalnego. Do wzrostu liczby pracujących w całej gospodarce wyraźnie przyczyniło się też zahamowanie spadku liczby pracujących w rolnictwie.

W I kw. br. odnotowany został wyraźny wzrost liczby pracujących w usługach i przemyśle. Obserwacje z przeszłości wskazują, że wzrost liczby pracujących w przemyśle jest bardziej cykliczny, natomiast wzrost liczby pracujących w usługach cechował się większą stabilnością¹⁴. Aktualne dane wskazują, że liczba osób pracują-

¹² Szereg opisujący przepracowany czas pracy obliczony na podstawie mikrodanych BAEL jest spójny metodologicznie z szeregiem opisującym preferowany czas pracy. Jednocześnie nieznacznie różni się od publikowanej przez GUS przeciętnej liczby godzin pracy w tygodniu.

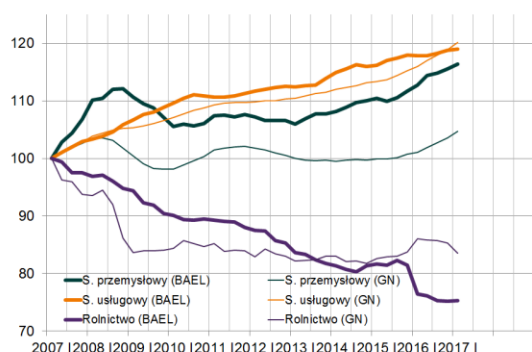
¹³ Wyraźnie szybszy spadek populacji w tej kohorcie wieku niż liczby pracujących spowodował z kolei, że wskaźnik zatrudnienia wrastał tu wyraźnie szybciej niż wskaźnik

zatrudnienia ogółem. Por. GUS (2017). Monitoring rynku pracy. Kwartalna informacja o rynku pracy, 25.05.2017 (s. 7).

¹⁴ Badania Ankietowe Rynku Pracy NBP. Raport 2012, s. 9.

cych w sektorze przemysłowym¹⁵ zwiększyła się o ponad 150 tys. w ciągu roku (wzrost o 3,1% r/r), podczas gdy wzrost liczby pracujących w sektorze usług wyniósł odpowiednio (136 tys. i 1,5% r/r). Dane ze sprawozdawczości przedsiębiorstw wskazują, że po okresie spadków w I kw. br. zaczęła rosnąć liczba pracujących w budownictwie¹⁶. Może to wynikać zarówno z ożywienia widocznego w tym okresie w części mieszkaniowej tego sektora, jak również rozpoczętych już w II kw. br. oraz oczekiwanych w najbliższych latach inwestycji infrastrukturalnych¹⁷.

Wykres nr 7. Indeks jednopodstawowy (2007q1=100) liczby pracujących wg BAEL oraz wg danych ze sprawozdawczości podmiotów powyżej 9 dla całej GN w głównych gałęziach gospodarki (sa)

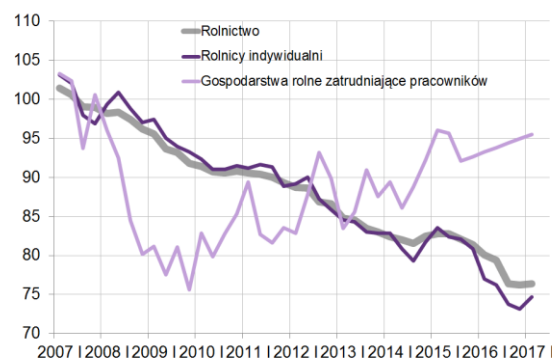

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

W I kw. 2017 roku nieoczekiwanie nieznacznie wzrosła w ujęciu kwartalnym liczba pracujących w rolnictwie indywidualnym¹⁸. Choć wzrost ten

ze względu na długookresowe zmiany strukturalne w rolnictwie nie wydaje się trwałe, to stanowił zaburzenie, które wpłynęło istotnie na zmiany liczby pracujących w całej gospodarce (Wykres nr 8). Warto także zauważyć, że choć liczba osób pracujących lub pomagających w indywidualnych gospodarstwach rolnych spada coraz wolniej, to od 2009 roku wyraźną tendencję wzrostową kontynuuje liczba osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach rolniczych w charakterze pracowników najemnych¹⁹.

Wykres nr 8. Indeks jednopodstawowy (2007=100) liczby pracujących w segmentach rolnictwa wg BAEL (sa)

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Na dalsze rynkowe przemiany w polskim rolnictwie wpływać może także imigracja z Ukrainy umożliwiająca przekształcanie gospodarstw rolnych w jednostki zatrudniające pracowników z zewnątrz i stopniowo powiększające skalę działalności. Wg danych MRPiPS rolnictwo nadal absorbuje znaczną część imigracji krótkookresowej w Polsce. Z drugiej strony, najnowsze dostępne dane wskazują, że w ostatnich 5 latach istotnie zmieniła się branżowa struktura zatrudnienia imigrantów przebywających w Polsce. Przed 2014 rokiem imigranci w Polsce pracowali głównie sezonowo w sektorze rolniczym. Imigracja po 2014 roku podejmuje natomiast najczę-

¹⁵ Sektor przemysłowy w BAEL zawiera przemysł (tj. przetwórstwo przemysłowe, górnictwo, zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę) oraz budownictwo.

¹⁶ Wg danych z sektora przedsiębiorstw liczba pracujących w przemyśle rosła w I kw. 2017 r. w tempie o 0,6 pp. wyższym niż w poprzednim kwartale tj. 3,5% r/r, w budownictwie zaś po raz pierwszy od 2012 r. wzrosła, o 1,9% r/r (wobec spadku o 0,9% r/r przed kwartałem).

¹⁷ Roczna dynamika sprzedaży produkcji budowlano-montażowej za okres od I-V.2017 r. wyniosła w budownictwie mieszkaniowym 1,9% r/r, zaś w przypadku inżynierii lądowej i wodnej 7,7% r/r.

¹⁸ W I kw. br. liczba pracujących w rolnictwie obniżyła się jedynie o 2,4% r/r sa do poziomu 1531 tys., w porównaniu z IV kw. ub.r., kiedy liczba pracujących w tym sektorze spała w tempie 10,2% r/r sa.

¹⁹ Od 2009 r. udział gospodarstw rolnych zatrudniających pracowników najemnych w zatrudnieniu w całym sektorze rolniczym wzrósł z niespełna 7% do ok. 11% na początku 2017 r.

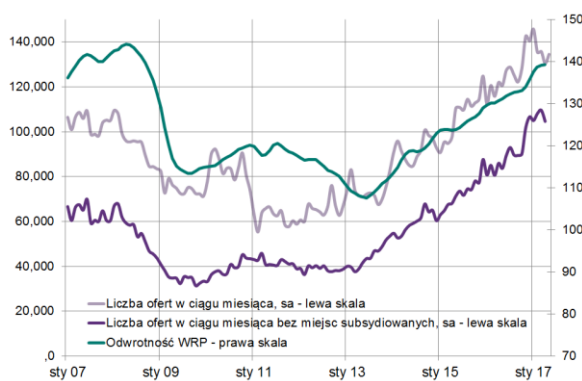
ściej zatrudnienie w przemyśle i usługach osobistych. Obecnie to właśnie sektor usług zatrudnia najwięcej obcokrajowców. W największym stopniu zatrudnienie osób z Ukrainy wzrosło w sektorach, w których utrzymuje się silny popyt na pracę (zob. Ramka nr 2).

Perspektywy zatrudnienia

W I kw. br. w dalszym ciągu odnotowywano wzrost liczby wolnych miejsc pracy. Podobnie jak w poprzednich kwartałach, w firmach nadal częściej obserwowano procesy tworzenia nowych miejsc pracy, a nie ich likwidacji. Deklaracje przedsiębiorstw wskazują na możliwość przyspieszenia tempa wzrostu zatrudnienia w II kw. br.

O utrzymaniu dobrych perspektyw zatrudnienia świadczy nadal wysoka liczba dostępnych na rynku wakatów, a także intensywna kreacja netto nowych miejsc pracy. Obserwowane w ostatnich miesiącach zmiany wskaźników potwierdzają kontynuację systematycznej tendencji wzrostowej popytu na pracę.

Wykres nr 9. Liczba ofert w urzędach pracy i Wskaźnik Rynku Pracy BIEC

Źródło: GUS, BIEC, obliczenia własne.

W I kw. br. liczba niesubsydiowanych („rynkowych”) ofert pracy (Wykres nr 9) zgłoszonych przez pracodawców do urzędów pracy wzrosła w porównaniu z poprzednim okresem o 8,1% kw/kw sa, co przełożyło się na pojawienie się na rynku ok. 8 tys. nowych ofert pracy. O dalszym

polepszaniu się sytuacji na rynku pracy świadczy także silniejsza niż w poprzednich okresach poprawa Wskaźnika Rynku Pracy BIEC²⁰, mierzącego koniunkturę na rynku pracy. Po okresie stabilizacji pod koniec ubiegłego roku, w I kw. br. wyraźnie wzrosła liczba ofert publikowanych w Internecie mierzonych Barometrem Ofert Pracy (BOP)²¹. Dane za pierwsze dwa miesiące II kw. sugerują, że bardziej zdecydowany wzrost tej miary utrzyma się także w kolejnym okresie. Jednocześnie wyniki reprezentatywnego badania popytu na pracę GUS za I kw. br.²² wskazują, że w okresie tym tworzonych było coraz więcej nowych miejsc pracy przy wyraźnym ograniczeniu liczby zlikwidowanych stanowisk.

Wyniki *Szybkiego Monitoringu NBP*²³ wskazują na przyspieszenie tempa wzrostu zatrudnienia i nasilające się problemy firm ze znalezieniem pracowników. Szczególnie wysoki wzrost zatrudnienia przewidywany jest w dużych firmach z sektora przetwórstwa przemysłowego. W II i III kw. br. istotnej poprawie uległy przy tym plany zatrudnienia deklarowane przez firmy publiczne. Kontynuację tendencji wzrostowej zatrudnienia w II i III kw. br. jednak bez dalszego przyspieszenia dotychczasowej dynamiki sugerują z kolei niektóre badania ankietowe realizowane przez

²⁰ Wskaźnik Rynku Pracy (WRP) publikowany jest przez BIEC z częstotliwością miesięczną i ma charakter wyprzedzający w stosunku do danych o bezrobociu. Głównym elementem wskaźnika WRP BIEC jest Barometr Ofert Pracy BOP oparty na pomiarze liczby ofert pracy publikowanych w Internecie.

²¹ W porównaniu z miarami popytu opartymi na rejestrach urzędów pracy wskaźnik BOP wydaje się bardziej odporny na zmiany wynikające z przepisów dot. zasad zamieszczania ogłoszeń przez pracodawców. W szczególności dotyczy to obowiązku publikowania przez niektóre urzędy pracy ofert skierowanych *de facto* do obcokrajowców zatrudnianych w ramach systemu oświadczeń (zob. Ramka nr 5 z Kwartalnego raportu o rynku pracy – IV kw. 2016 r.).

²² Zgodnie z wynikami badania popytu na pracę saldo nowo utworzonych i zlikwidowanych przez firmy miejsc pracy wzrosło w trakcie ubiegłego roku o blisko 28 tys. sa. Rekompensuje to spadki z 2015 r. i oznacza kontynuację obserwowanej od 2013 r. tendencji wzrostowej.

²³ Dane z *Szybkiego Monitoringu NBP*, NBP, kwiecień 2017 r. oraz lipiec 2017 r.

inne ośrodki badawcze²⁴. Na stopniowe spowolnienie obecnego tempa wzrostu zatrudnienia będą również oddziaływać ograniczenia po stronie podaży pracy, co może skutkować coraz większymi trudnościami pracodawców ze znalezieniem odpowiednich pracowników²⁵.

Niemniej jednak według aktualnych projekcji ekonomicznych wzrost liczby osób pracujących powinien być kontynuowany, co najmniej w horyzoncie najbliższych 2 lat. Pod tym względem zgodne są zarówno główne ośrodki prognozytyczne w kraju (NBP, Ministerstwo Finansów), jak i instytucje międzynarodowe (Komisja Europejska, Międzynarodowy Fundusz Walutowy).

Tło międzynarodowe

W I kw. 2017 r. zarówno w Polsce, jak i w większości pozostałych krajów UE obserwowano szybsze tempo wzrostu zatrudnienia. Mimo wyraźnego przyspieszenia, roczna dynamika zatrudnienia w Polsce nadal kształtowała się na poziomie niższym niż na Słowacji czy na Węgrzech.

Roczne tempo wzrostu liczby pracujących w Polsce w I kw. br. kształtowało się na poziomie nieznacznie, tj. o 0,4 pp., wyższym od średniej dla grupy wszystkich krajów unijnych²⁶ (Wykres nr 10), ale wciąż poniżej poziomów odnotowywanych na Słowacji i Węgrzech. W przypadku Polski relatywnie niski wzrost liczby pracujących w 2016 roku był prawdopodobnie związany z aktualizacją populacji przez GUS (por. Ramka nr

1), która powodowała zaniżenie rocznej dynamiki zatrudnienia BAEL i zakłóciła bezpośrednią porównywalność między krajami. Dane za I kw. br., które pozbawione są już efektów statystycznych, wciąż jednak pokazują, że wzrost liczby pracujących w Polsce jest jednym z najniższych wśród państw Europy Środkowo-Wschodniej. Może to wynikać po pierwsze z wyraźnie mniejszych niż w pozostałych krajach spadków zatrudnienia w okresie spowolnienia gospodarczego 2009-2010, co sprawia, że w przypadku Polski baza odniesienia jest wyższa. Po drugie, faktyczna dynamika liczby pracujących mogłaby być wyższa, gdyby uwzględniała intensywny w ostatnich latach napływ krótkookresowych pracowników z Ukrainy (Ramka nr 2) do Polski.

Sytuacja na krajowych rynkach pracy UE wykazywała nadal dość duże zróżnicowanie geograficzne. Relatywnie wysokie tempo wzrostu zatrudnienia (znacznie powyżej 2,0% r/r) w I kw. 2017 r. obserwowane było w krajach takich jak Hiszpania, Cypr czy Portugalia, gdzie jeszcze przed 2-3 laty odnotowywano spadki zatrudnienia. Wysoką dynamiką zatrudnienia w dalszym ciągu charakteryzowała się również Irlandia (3,5% r/r) i Słowenia (2,6% r/r). Spadki zatrudnienia obserwowane były natomiast w krajach bałtyckich (poza Estonią) oraz w Rumunii.

Zmiany struktury branżowej zatrudnienia na polskim rynku pracy są w dłuższym okresie zbieżne ze zmianami obserwowanymi w UE. Dotyczą one głównie rosnącego udziału sektora usług rynkowych kosztem sektora rolniczego. Wg danych dostępnych za IV kw. 2016 r. liczba pracujących w usługach rynkowych w grupie krajów UE-28 rosła w tempie zbliżonym do tempa wzrostu liczby pracujących w przemyśle. Roczna dynamika zatrudnienia w tych sektorach wynosiła 1,7% r/r i tym samym była o ok. 0,3 pp. wyższa od tempa wzrostu pracujących ogółem. W Polsce w tym samym okresie zatrudnienie w sektorze przemysłowym rosło wyraźnie szybciej niż w usługach rynkowych (4,0% r/r w prze-

²⁴ Zgodnie z raportem Manpower dot. planów pracodawców, po wyraźnym wzmocnieniu optymizmu firm na II kw. br., w ostatniej edycji badania wprawdzie nadal przeważały firmy planujące zatrudniać, ale optymizm ich prognoz na III kw. br. już nieznacznie osłabł.

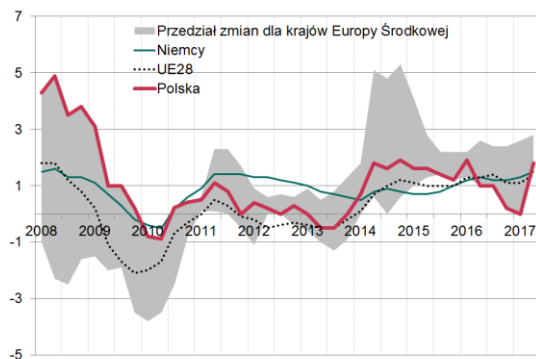
²⁵ Wg wyników ostatniego Szybkiego Monitoringu NBP (lipiec 2017 r.) problemy z zapełnieniem wakatów zgłaszany jest już w 1/3 firm, zaś blisko połowa firm ma trudności ze znalezieniem pracowników.

²⁶ W IV kw. 2016 r. średnie tempo wzrostu liczby pracujących dla krajów UE (nie wliczając Luksemburga i Chorwacji) wzrosło do ok. 1,3% r/r z 1,1% r/r w III kw. ub.r.

myśle wobec 1,5% r/r w sektorze usług rynkowych).

ci do poziomów sprzed ostatniego kryzysu finansowego.

Wykres nr 10. Dynamika liczby pracujących²⁷ w wybranych krajach

Źródło: Eurostat, obliczenia własne.

Zgodnie z prognozami KE do końca 2018 r. w krajach UE, w tym w Polsce, można się spodziewać kontynuacji powolnej tendencji wzrostowej zatrudnienia, przy stopniowym obniżaniu dotychczasowego tempa wzrostu²⁸. Zarówno w Polsce, jak i w całej UE, w horyzoncie prognozy można oczekiwać także dalszych spadków stopy bezrobocia. Zgodnie z prognozami, w Polsce w 2018 r. osiągnie ona swoje historyczne minimum i kształtować się będzie na poziomie 4,4%. W skali całej UE stopa bezrobocia w 2018 r., choć będzie niższa niż obecnie, nadal nie powró-

²⁷ Wg zastosowanej tu definicji do pracujących zalicza się wszystkie osoby pracujące przy produkcji krajowej bez względu na miejsce zamieszkania (rezydowania) pracowników (ang. *domestic concept*). Dla porównania liczba pracujących wg BAEL, publikowana przez GUS, uwzględnia tylko rezydentów (ang. *national concept*). Stąd możliwe są niewielkie różnice pomiędzy danymi BAEL opisującymi zatrudnienia a danymi na wykresie. Obie definicje zatrudnienia stosowane w przypadku Polski przez Eurostat bazują jednak na jednym źródle danych, jakim jest BAEL (odpowiednik europejskiego LFS), który uwzględnia wyłącznie osoby z pobytem co najmniej 12 miesięcy. W rezultacie żadna z definicji nie jest w stanie uwzględnić imigracji krótkookresowych.

²⁸ KE w swoich prognozach wykorzystuje definicję zatrudnienia zbliżoną (ale nie identyczną) do definicji pochodzącej z europejskiego badania podaży pracy (ang. *European Labour Force Survey*, odpowiednik polskiego BAEL). Zob. *European Economic Forecast – Spring 2017*, Institutional Paper, 053 / May 2017, European Commission.

Podaż pracy i bezrobocie

Podaż pracy

Obserwowana od ok. 3 lat spadkowa tendencja podaży pracy, wynikająca ze zmniejszającej się liczby osób w wieku produkcyjnym, została nieznacznie złagodzona w I kw. 2017 r. wzrostem współczynnika aktywności zawodowej.

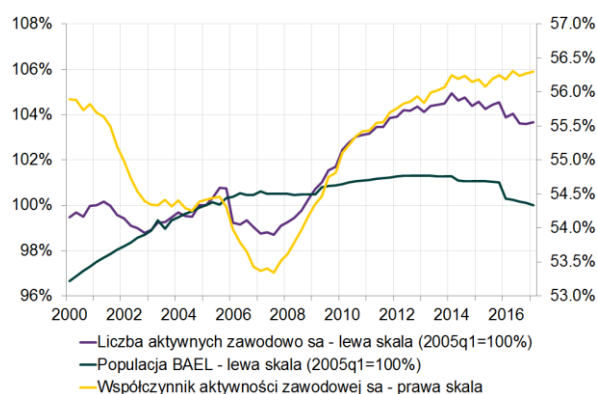
W I kw. 2017 r. liczba osób aktywnych zawodowo zmniejszyła się o 0,3% kw/kw, sa, tj. 38 tys. osób²⁹. W porównaniu z początkiem 2014 roku, kiedy liczba osób aktywnych na rynku pracy osiągnęła maksimum, obecna podaż pracy jest o ponad 210 tys. osób mniejsza. Spadek podaży pracy wynika z faktu, że pogłębiającym się negatywnym tendencjom demograficznym od kilku kwartałów towarzyszyła stabilizacja współczynnika aktywności zawodowej (Wykres nr 11). Na zmiany współczynnika aktywności zawodowej z jednej strony wpływały wprowadzone w poprzednich latach reformy podnoszące efektywny wiek wychodzenia z rynku pracy. Z drugiej strony, bardzo dobra sytuacja na rynku pracy powoduje aktywizację zawodową osób luźniej związanych z rynkiem pracy³⁰. W I kw. 2017 r. aktywność zawodowa wzrosła po raz pierwszy od trzech ostatnich kwartałów, co prawie całkiem skompensowało wpływ trendów demograficznych w tym kwartale.

²⁹ Poziomy i dynamiki niektórych zmiennych BAEL za lata 2015-2016 mogą być zaburzone przez nieciągły sposób ujęcia zmian populacji w badaniu od 2015 r. (por. Ramka nr 1).

³⁰ Relatywnie duży w (porównaniu z innymi krajami) jest w Polsce odsetek osób w wieku produkcyjnym, których wg definicji BAEL nie można z różnych powodów zaklasyfikować jako osób bezrobotnych. Grupa ta obejmuje m.in. osoby bez pracy, ale zniechęcone do jej poszukiwania (ang. *discouraged workers*). Osoby te jednak mogą aktywizować się na rynku pracy (np.: okazjonalnie szukać pracy), jeśli popyt na pracę jest wysoki. Więcej na ten temat w opracowaniu: Badania Ankietowe NBP. Raport 2016.

Sytuacja demograficzna trwale i negatywnie oddziałuje na wielkość zasobów pracy w Polsce od 2012 roku – zwłaszcza szybko starzejąca się struktura populacji (Wykres nr 12). Fala emigracji poakcesyjnej spowodowała, że spadek podaży pracy odczuwalny był już w latach 2006-2007, ale po 2008 r. negatywne tendencje były równoważone z nadładkiem przez postępujący wzrost aktywności zawodowej, związany w dużej mierze z ograniczeniem możliwości przechodzenia na wcześniejsze emerytury od stycznia 2009 r.³¹ Sytuacja zmieniła się w 2015 roku, kiedy ponownie odnotowano spadek współczynnika aktywności zawodowej, a wynikał on prawdopodobnie z wyczerpania się efektów wspomnianej reformy emerytalnej.

Wykres nr 11. Liczba aktywnych zawodowo, współczynnik aktywności zawodowej i populacja BAEL (sa)

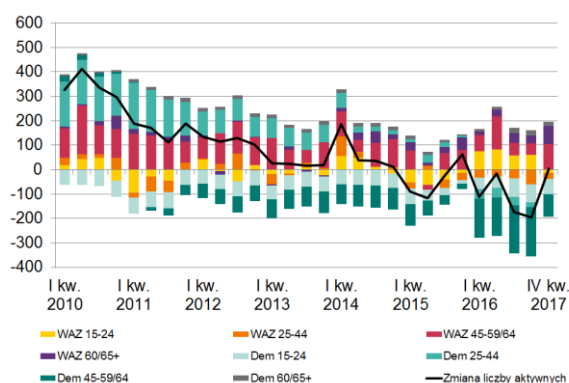
Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Z drugiej strony, od 2013 roku na aktywność zawodową osób w wieku przedemerytalnym oddziaływała perspektywa stopniowo wzrastającego wieku emerytalnego i w związku z tym konieczności dłuższego pozostawania bez świadczeń emerytalnych.

³¹ Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. 2008 nr 237 poz. 1656), która weszła w życie 1 stycznia 2009 r.

Powrót wzrostów współczynnika aktywności zawodowej w drugiej połowie 2015 r. związany był z lepszą koniunkturą na rynku pracy oraz stopniowym podnoszeniem wieku emerytalnego, co z jednej strony zmuszało część osób do pozostawania na rynku pracy, a z drugiej strony – poprzez przesuwanie wieku objęcia ochroną przed zwolnieniem pracowników – zmniejszało obawy pracodawców przed zatrudnieniem osób w wieku przedemerytalnym. Obniżenie wieku emerytalnego od 1 października 2017 roku może odwrócić pozytywne skutki obu tych procesów, choć na razie dane za I kw. 2017r. wskazują na powrót do wzrostów aktywności w najstarszych grupach wieku.

Wykres nr 12. Dekompozycja zmian liczby osób aktywnych zawodowo wg wieku (tys.)

Źródło: dane GUS, obliczenia własne. *Obserwacja dla roku 2016 obejmuje I-II kw. 2015 r.

Trendy zmian aktywności zawodowej według wieku były względnie stabilne do początku 2015 roku (Wykres nr 12). Długotrwałe wzrosty poziomów współczynników aktywności zawodowej notowano jedynie wśród osób w wieku przedemerytalnym. Od 2015 roku tendencja wzrastającej aktywności w wieku przedemerytalnym i emerytalnym obserwowana była wśród kobiet, choć także w tym przypadku wzrost był relatywnie coraz niższy. Wprowadzenie reformy obniżającej wiek emerytalny przyczyni się prawdopodobnie do obniżenia się aktywności zawodowej osób w wieku przedemerytalnym.

Ponadto obserwowany jest także powolny spadek aktywności zawodowej osób w wieku 25-44 lata. Korzystając z opublikowanych do tej pory danych, trudno jest wiązać obniżanie się aktywności zawodowej osób w tym wieku z wypłacanymi od czerwca br. świadczeniami³² w ramach programu „Rodzina 500 plus”. Uwzględniając wszystkie wymienione powyżej czynniki, można oczekiwać, że dalsze zmiany podaży pracy będą wynikać głównie z pogarszającej się sytuacji demograficznej, co oznacza negatywne oddziaływanie tych zmian na potencjał rozwoju polskiej gospodarki³³.

Rosnącą w ostatnich latach aktywność ekonomiczną kobiet można tłumaczyć czynnikami ułatwiającymi przedłużanie aktywności zawodowej: przeciętnie coraz lepszym zdrowiem kobiet w wieku przedemerytalnym oraz częstszym wykonywaniem zawodów, w których możliwości zatrudnienia nie zmniejszają się wyraźnie z wiekiem. W przypadku mężczyzn wiek, od którego dla większości populacji działają bodźce do opuszczenia rynku pracy, jest wyższy o 5 lat (obecnie to 66 lat), a oczekiwana długość życia w dobrym zdrowiu jest niższa. Wykonują oni częściej prace wymagające siły fizycznej i sprawności, które pogarszają się wraz z wiekiem. O ile zatem kontynuowanie wzrostu aktywności zawodowej kobiet w wieku przedemerytalnym jest stosunkowo prawdopodobne, o tyle wzrost aktywności zawodowej mężczyzn w wieku przedemerytalnym może być ograniczony bez dodatkowych polityk ukierunkowanych na poprawę stanu zdrowia i ułatwiania zatrudnienia osób w tym wieku. Jest to istotne ze względu na fakt, że udział najstarszych grup wieku w całym zasobie

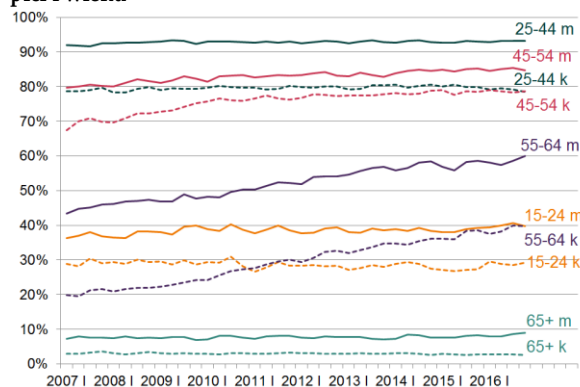
³² Por. „Kwartalny raport o rynku pracy – III kw. 2016 r.” Ramka nr 1.

³³ Por. „Kwartalny raport o rynku pracy – IV kw. 2016 r.”: Ramka nr 1. Coraz mniejsze zasoby wykwalifikowanych pracowników mogą utrudniać utrzymanie wysokiego tempa wzrostu produktywności pracy oraz Ramka nr 3. Dalszy spadek i starzenie podaży pracy w Polsce są nieuniknione.

osób w wieku produkcyjnym będzie coraz większy wraz ze starzeniem się wyżu demograficznego początku lat 80.

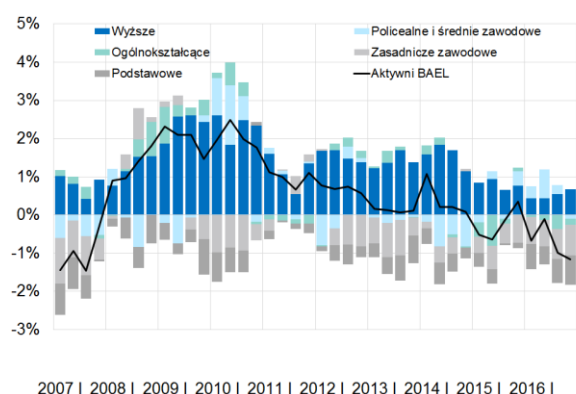
Nierównomierny jest również wpływ różnej aktywności osób o odmiennym wykształceniu na zagregowaną aktywność ekonomiczną ludności (Wykres nr 14). W trakcie ostatniej dekady praktycznie w każdym kwartale, niezależnie od kierunku i wielkości zmian ogólnej liczby osób aktywnych zawodowo, obserwowano wzrost liczby aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym oraz spadek aktywności osób z wykształceniem podstawowym. Konsekwentny był również spadek liczby aktywnych osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

Wykres nr 13. Współczynniki aktywności zawodowej wg płci i wieku

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Wykres nr 14. Kontrybucje do zmian r/r liczby aktywnych zawodowo BAEL wg poziomu wykształcenia.

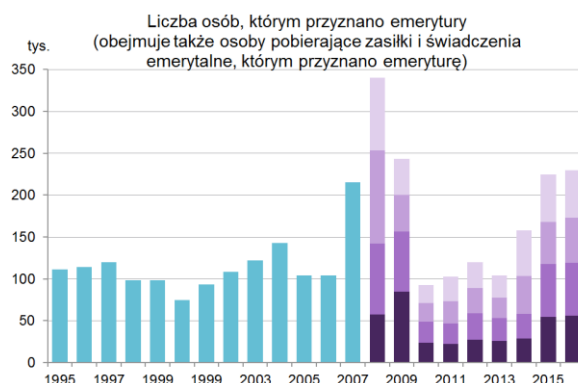
Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

W dużej mierze jest to skutek opuszczania rynku pracy przez słabiej wykształcone roczniki powo-

jennego wyżu przy jednoczesnym wchodzeniu na rynek młodszych, przeciętnie lepiej wykształconych kohort.

Obserwowane tendencje oznaczają systematyczne podnoszenie się przeciętnego poziomu wykształcenia polskich zasobów pracy.

Wykres nr 15. Liczba osób, którym przyznano emerytury

Źródło: dane ZUS, zestawienie NBP. Począwszy od 2007 r. kolorami oznaczono kolejne kwartały. Dane obejmują także osoby pobierające zasiłki i świadczenia emerytalne, którym przyznano emeryturę.

Wzrost aktywności najstarszych grup wieku współwystępuje ze wzrostem liczby emerytów, co jest związane z osiąganiem wieku emerytalnego przez względnie liczne roczniki powojennego wyżu demograficznego. W IV kw. 2016 r. w dalszym ciągu liczba osób przechodzących na emeryturę kształtowała się na relatywnie wysokim poziomie – prawie takim jak rok wcześniej (Wykres nr 15).

Liczba nowo przyznanych świadczeń emerytalnych wyniosła w IV kw. 2016 r. 56 tys., tj. 0,5 tys. mniej niż w analogicznym okresie poprzedniego roku. Jest to spójne z długoterminowymi projekcjami emerytalnymi, zgodnie z którymi liczba osób przechodzących na emeryturę miała w kolejnych latach pozostawać na wysokim poziomie. W najbliższym czasie może ona dodatkowo wzrosnąć na skutek wprowadzonych regulacji obniżających wiek emerytalny.

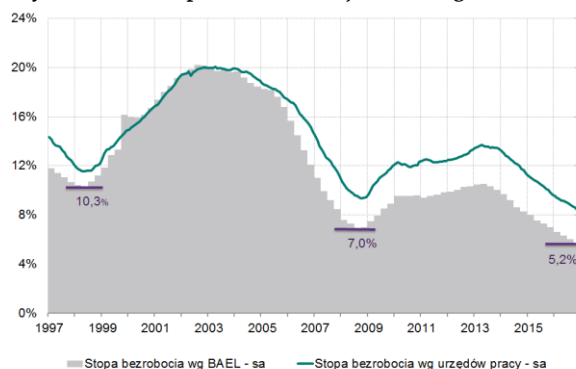
Bezrobocie

Liczba osób bezrobotnych i stopa bezrobocia osiągnęły kolejne historyczne minima. W I kw. 2017 r. za spadek bezrobocia odpowiedzialny był głównie wzrost liczby osób pracujących. Dane z urzędów pracy z II kw. br. zapowiadają jednak coraz wolniejszy spadek stopy bezrobocia.

W I kw. 2017 r. w dalszym ciągu obserwowano spadek stopy bezrobocia. Stopa bezrobocia BAEL obniżyła się w stosunku do poprzedniego kwartału o 0,4 pp. i ukształtowała się na poziomie 5,2%, sa. W ujęciu rocznym stopa bezrobocia BAEL obniżyła się o 1,4 pp. sa, czyli dokładnie tyle, ile w poprzednim kwartale. Stopa bezrobocia rejestrowanego spadła o 0,7 pp. kw/kw, sa i wyniosła 7,6%, sa (Wykres nr 16).

W ujęciu rocznym liczba osób bezrobotnych wg BAEL wyniosła 926 tys. i obniżyła się o ok. 23% r/r. W porównaniu do IV kw. ub.r. liczba bezrobotnych była niższa o 66 tys., sa. Tendencja spadkowa jest spójna z rejestrami urzędów pracy (spadek o 272 tys. r/r, sa i 98 tys. kw/kw, sa).

Wykres nr 16. Stopa bezrobocia rejestrowanego i BAEL, sa

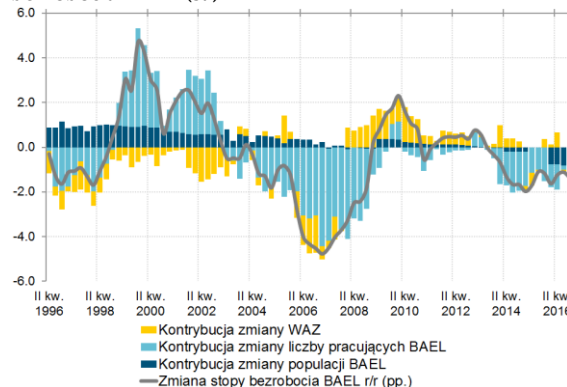

Źródło: dane GUS, MRPiPS, obliczenia własne.

Pierwsze miesiące II kw. 2017 r. mogą jednak zwiastować początek wyhamowania spadku bezrobocia. Po uwzględnieniu efektów sezonowych stopa bezrobocia rejestrowanego w kwietniu i w maju br. wyniosła 7,5%; maj był pierwszym miesiącem od 2013 r. kiedy nie odnotowano kolejnego miesięcznego spadku stopy bezro-

bocia (sa) i kiedy wzrosła liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych (m/m sa).

Wykres nr 17. Dekompozycja zmian rocznych (w pp.) stopy bezrobocia BAEL (sa)

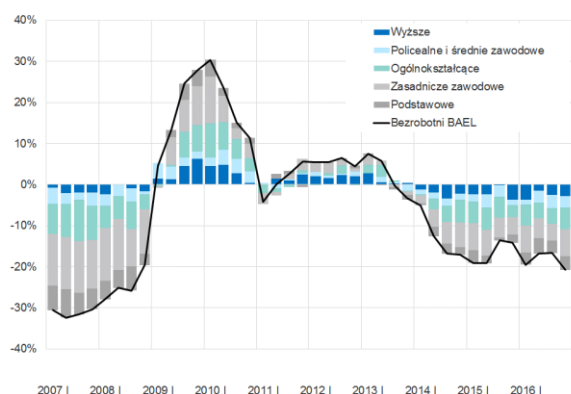
Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

W I kw. br. na zmiany stopy bezrobocia największy wpływ miał popyt na pracę (na co wskazuje dekompozycja stopy bezrobocia - Wykres nr 17). Tymczasem dekompozycja przeprowadzona na opublikowanych danych z końca ub. r. wskazywała, że głównym czynnikiem obniżającym stopę bezrobocia były zmiany demograficzne. Analiza eliminująca efekty statystyczne nieregularnych aktualizacji populacji BAEL wskazuje jednak (co wydaje się bardziej realistyczne) na bardziej rozłożony w czasie i stopniowy wpływ zmian liczby ludności (zob. Ramka nr 1). Jeśli aktualizacje ludności w BAEL w latach 2015-2016 prowadzone byłyby bardziej regularnie wówczas nawet w drugiej połowie 2016 roku popyt na pracę byłby relatywnie najważniejszym czynnikiem obniżającym stopę bezrobocia BAEL (por. Wykres R1.8).

W ostatniej dekadzie zmiany liczby bezrobotnych (wzrost lub spadek) oznaczały takie same, co do kierunku, zmiany bezrobocia we wszystkich grupach wykształcenia (Wykres nr 18). Podobnie jest także obecnie, ale należy podkreślić, że od 2015 roku proporcjonalnie większy wpływ na spadek całkowitej liczby osób bezrobotnych ma zmniejszanie się liczby osób bezrobotnych z wykształceniem poniżej średniego.

Coraz niższa liczba osób bezrobotnych związana jest z utrzymującą się przewagą wyrejestrowań nad nowymi rejestracjami. Relatywnie stabilne pozostaje jednak udział wyrejestrowań z powodu podjęcia zatrudnienia wśród wszystkich skreśleń z rejestrów (ok. 49% sa) oraz proporcja osób bezrobotnych bez prawa do pobierania zasiłku do wszystkich bezrobotnych (ok. 86%).

Wykres nr 18. Zmiany liczby bezrobotnych BAEL wg poziomu wykształcenia (r/r, kontrybucje do zmian).

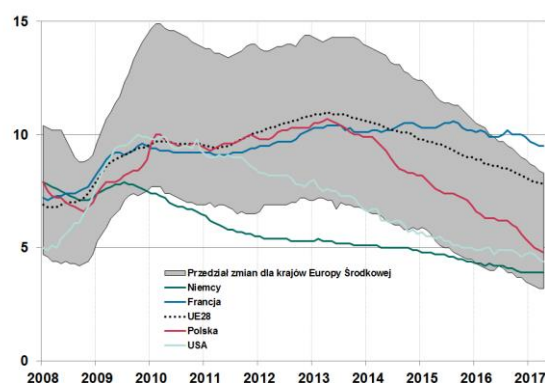

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Zmiany stopy bezrobocia w Polsce są generalnie zgodne z tendencjami obserwowanymi w Europie. W UE stopa bezrobocia nadal się obniża i w kwietniu 2017 r. wyniosła 7,8% (Wykres nr 19). Wciąż utrzymuje się wysoka dyspersja pomiędzy krajami członkowskimi UE, choć stopniowo

zmniejszają się różnice pomiędzy krajami EŚW. Z jednej strony, niektóre kraje cechują się historycznie niską stopą bezrobocia (np. Niemcy ze wskaźnikiem 3,9%). Z drugiej strony w części krajów członkowskich UE stopa bezrobocia pozostaje nadal bardzo wysoka (Grecja 23%, Hiszpania 18%). Powolny spadek stopy bezrobocia obserwowany jest we Francji. Dla porównania, w Stanach Zjednoczonych stopa bezrobocia od połowy 2016 roku utrzymuje się poniżej poziomu 5% – w kwietniu 2017 r. wyniosła 4,4%.

Wykres nr 19. Zharmonizowana stopa bezrobocia w wybranych krajach

Źródło: Eurostat.

Przepływy na rynku pracy

Wzrost liczby pracujących BAEL w I kw. br. był związany głównie³⁴ z historycznie najwyższym prawdopodobieństwem znalezienia pracy przez osoby bezrobotne, przy utrzymującym się najniższym od 10 lat prawdopodobieństwie utraty pracy. Na podniesienie się aktywności zawodowej wpłynął głównie silny spadek odpływu osób bezrobotnych poza rynek pracy.

Na przełomie 2016 i 2017 roku rekordowo wysoką wartość (20%) osiągnęło prawdopodobieństwo znalezienia pracy przez osoby bezrobotne (Wykres nr 20). Oznacza to, że w ciągu kwartału 1/5 bezrobotnych BAEL znajduje pracę – czyli szanse są prawie dwukrotnie większe niż jeszcze w 2012 roku, w okresie, w którym prawdopodobieństwo to osiągnęło lokalne minimum. Wzrost prawdopodobieństwa jest związany nie tylko z obserwowaną liczbą przyjęć do pracy, ale także szybko zmniejszającą się liczbą osób bezrobotnych (mianownik w proporcji). Niemniej jednak oznacza to, że pomimo przeciętnie coraz niższej zatrudnialności osób bezrobotnych wciąż istnieje na nie popyt.

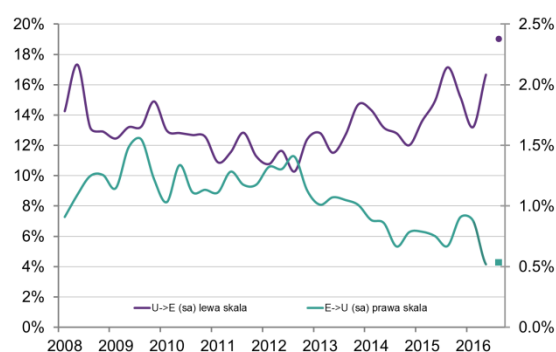
Prawdopodobieństwo utraty pracy osiągnęło wartość najniższą w historii badania BAEL już pod koniec 2016 roku (Wykres nr 20), co można przede wszystkim tłumaczyć silnym popytem na pracowników. Poprawa sytuacji na rynku pracy obserwowana od 2013 roku ogranicza ryzyko zwolnień oraz przyczynia się do zamiany umów czasowych na bezterminowe (por. W I kw. 2017 r.

³⁴ Ostatnia obserwacja przepływów pomiędzy dwoma kwartałami oszacowana na podstawie publikacji GUS i natężenia przepływów we wcześniejszym okresie. Spójność przepływów z danymi makro (uwzględniającymi korektę o NSP 2011) zapewniona za pomocą procedury IPF. Szerzej nt. metody zob. Aneks (pkt III). Wcześniejsze przepływy wyznaczone na podstawie mikrodanych BAEL – obserwacji tych samych osób w kolejnych kwartałach korygowanych w celu uzyskania zgodności z obserwacjami reprezentatywnymi dla populacji.

liczba pracujących w rolnictwie indywidulnym, po skokowym spadku na początku 2016 r., zachowywała się dość stabilnie i jej zmiany miały jedynie nieznacznie negatywny wpływ na roczną dynamikę liczby pracujących w całej gospodarce. Słabszy był także wpływ wzrostu samozatrudnienia poza rolnictwem. Wyraźny wzrost liczby samozatrudnionych w ub.r. zbiegł się w czasie z objęciem składkami na ubezpieczenie społeczne umów cywilnoprawnych. Mógł on zatem wynikać z poszukiwania relatywnie mniej obciążonych klinem płacowym form świadczenia pracy. Wydaje się, że dane z początku 2017 roku wskazują na relatywnie ograniczony potencjał do dalszej ekspansji samozatrudnienia na polskim rynku pracy, pomimo wciąż istniejących korzyści podatkowych związanych z tą formą świadczenia pracy (Tabela nr 1, Wykres nr 2).

Pewną rolę mogły odegrać także wprowadzone na początku 2016 roku zmiany przepisów ograniczające stosowanie mniej trwałych umów: na czas określony oraz cywilnoprawnych. W ostatnim kwartale prawdopodobieństwo to pozostało prawdopodobnie na poziomie z drugiej połowy 2016 roku.

Wykres nr 20. Prawdopodobieństwa przejścia osoby bezrobotnej do zatrudnienia (U->E) oraz przejścia osoby zatrudnionej do bezrobocia (E->U)

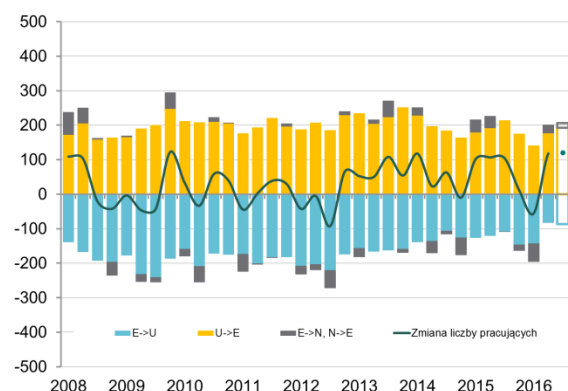

Źródło: Obliczenia: dane GUS, obliczenia własne.

Analiza przepływów na rynku pracy wskazuje, że choć prawdopodobieństwo przepływu z bez-

robocia do zatrudnienia jest rekordowo wysokie, to ze względu na zmniejszający się zasób bezrobotnych liczba osób, które znalazły nowe zatrudnienie była niższa niż na przykład na początku 2015 roku (Wykres nr 21). Na historycznie niskim poziomie drugi kwartał z rzędu utrzymuje się natomiast liczba osób, które w ciągu kwartału straciły pracę i nie znalazły ponownie zatrudnienia, lecz pozostają w bezrobociu. Drugi kwartał z rzędu obserwowana jest też niewielka nadwyżka osób, które do zatrudnienia trafiły bezpośrednio z nieaktywności (głównie młode osoby wchodzące na rynek pracy, oraz aktywizujące się po okresie nieaktywności) nad osobami, które przechodziły z zatrudnienia bezpośrednio do nieaktywności (głównie przejścia na emeryturę).

Wykres nr 21. Kwartalne zmiany pracujących –przepływy (w tys., sa)

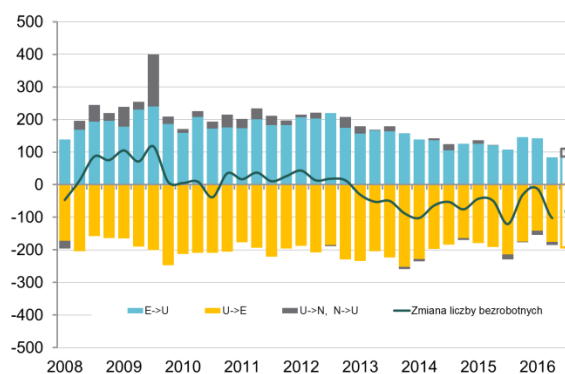

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Również w przypadku bezrobocia odpływy do zatrudnienia (w tys. osób) bywały już znacznie wyższe w ostatnich latach, natomiast w ostatnich dwóch kwartałach obserwowane są rekordowo niskie napływy do bezrobocia (Wykres nr 22). Po raz pierwszy od roku na liczbę osób bezrobotnych dodatni wpływ miało saldo przepływów pomiędzy bezrobociem a biernością zawodową. Zmiana ta wynikała przede wszystkim z silnego spadku liczby osób odpływających z bezrobocia do nieaktywności, a nie wzrostu przepływów w odwrotnym kierunku (Wykres nr 23). Oznacza to, że silny wzrost popytu na pracę w I kw. 2017r

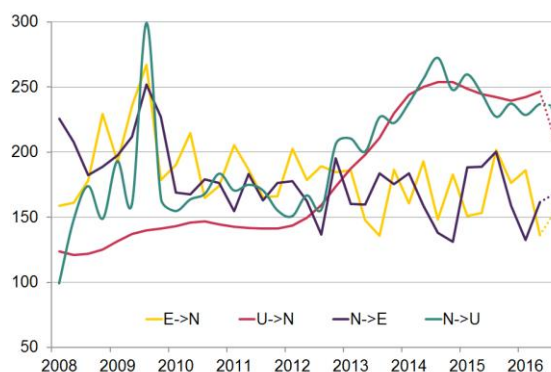
w znacznym stopniu ograniczył dezaktywizację spowodowaną tzw. efektem zniechęcenia bezskutecznym poszukiwaniem pracy.

Wykres nr 22. Kwartalne zmiany bezrobocia – przepływy (w tys., sa)

Źródło: Obliczenia: dane GUS, obliczenia własne.

Wykres nr 23. Kwartalne przepływy pomiędzy nieaktywnością a pracą i bezrobociem (w tys., sa)

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Wciąż na podwyższonym poziomie pozostaje przy tym napływ z nieaktywności zawodowej na rynek pracy (Wykres nr 23), co można tłumaczyć uaktywnianiem się osób w okresie dużego popytu na pracę osób do tej pory luźno związanymi z rynkiem pracy³⁵. Przełom 2016 i 2017 roku

³⁵ Badanie różnych definicji bezrobocia, które można znaleźć w publikacji „Badanie Ankiety Rynku Pracy – Raport 2016” (s. 18) wskazuje, że w praktyce nie ma ostrej granicy pomiędzy osobami bezrobotnymi a nieaktywnymi zawodowo. Stosunkowo liczną grupę stanowią osoby, które

przyniósł poza tym niewielkie zwiększenie przepływów w obie strony pomiędzy nieaktywnością zawodową i zatrudnieniem. Z jednej strony oznacza to, że wysoki popyt na pracę zwiększył częstość trafiań do pracy osób bezpośrednio z nieaktywności zawodowej, z drugiej jednak strony może być związany z odejściami z pracy części osób w wieku przedemerytalnym.

---

poszukują pracy (stają się bezrobotne) jedynie w okresach najniższego bezrobocia.

Wynagrodzenia, wydajność i koszty pracy

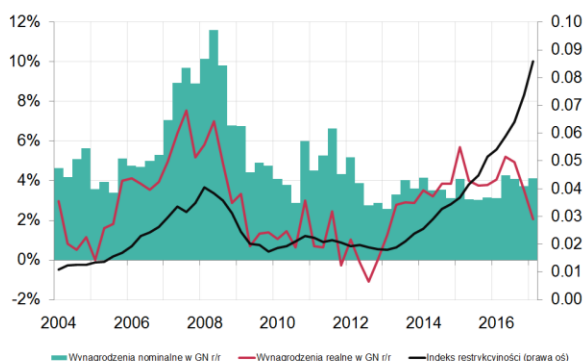
W I kw. 2017 roku wzrost wynagrodzeń przyspieszył nieznacznie. Najnowsze dane z sektora przedsiębiorstw wskazują, że dynamika płac nie słabnie. Rosnącej dynamice płac towarzyszył dalszy wzrost liczby ofert pracy przypadających na jednego bezrobotnego. Utrzymuje się umiarkowany wzrost jednostkowych kosztów pracy.

Tendencje

Początek 2017 roku przyniósł nieznaczny wzrost dynamiki płac w GN do 4,1% r/r w porównaniu z 3,7% r/r w IV kw. 2016. Dynamika płac w gospodarce w I kw. 2017 r. była niższa w porównaniu tempem płac w SP wynoszącym w tym okresie 4,5% r/r. Wyższa dynamika płac w SP wynikała prawdopodobnie z wpływu czynników jednorazowych (m.in. z trzynastek) oraz niższej niż w innych sektorach gospodarki dynamiki płac w części usług nierynkowych (w szczególności w edukacji).

Rosnącej dynamice płac towarzyszył dalszy wzrost indeksu restrykcyjności rynku pracy tj. liczby ofert pracy przypadających na jednego bezrobotnego (Wykres nr 24).

Wykres nr 24. Dynamika r/r wynagrodzeń nominalnych i realnych w gospodarce oraz indeks restrykcyjności

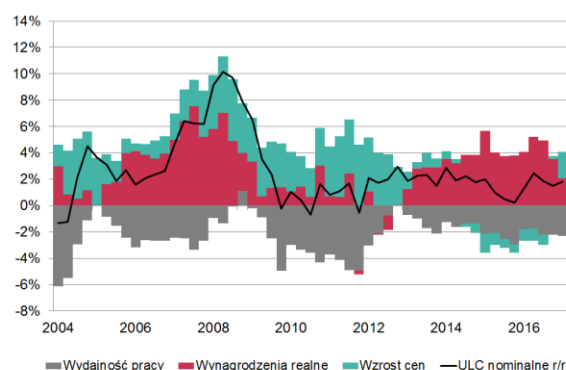
Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Wzrost indeksu restrykcyjności wynikał z szybkiego wzrostu ofert pracy oraz rekordowo niskiego bezrobocia. Rosnąca liczba ofert pracy oraz intensywna kreacja nowych miejsc pracy pokazuje utrzymującą się dobrą sytuację na rynku pracy (por. Wykres nr 10).

W 2017 roku wyraźnie przyspieszyły oczekiwania płacowe bezrobotnych (por. Ramka nr 7). Czynniki ten może mieć wpływ na przyspieszenie dynamiki płac, jeśli pracodawcy będą skłonni zaakceptować wyższe żądania. Jeśli jednak wyższe oczekiwania płacowe nie będą akceptowane przez pracodawców to możliwe jest obniżenie tempa spadku bezrobocia. Deklaracje przedsiębiorstw dotyczące planowanych podwyżek wskazują na dalszy wzrost płac, choć w tempie wolniejszym niż w poprzednich okresach (zob. wyniki *Szybkiego Monitoringu NBP*, kwiecień 2017 r.).

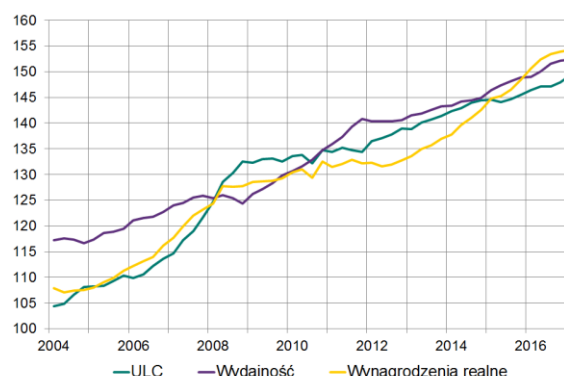
Szczegółowa analiza wzrostu płac w poszczególnych sektorach gospodarki wskazuje, że źródłem przyspieszenia dynamiki wzrostu w pierwszym kwartale 2017 roku był wzrost dynamiki płac w sektorze przedsiębiorstw (Tabela nr 2), w tym wzrost w sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych (6,7%), w sektorze usług finansowych (5,8%) oraz budownictwie (5,5%). Przyspieszenie dynamiki płac w I kw. 2017 r. w sektorze przedsiębiorstw mogło częściowo wynikać z wyraźnego (o 8% r/r) podniesienia płacy minimalnej. Kształtowanie się płac w niektórych sekcjach usług nierynkowych wpłynęło znacząco na dynamikę płac w gospodarce. W szczególności w I kw. 2017 r. dynamika wynagrodzeń w administracji i ochronie zdrowia była wyższa niż w gospodarce. Najnowsze dane z sektora przedsiębiorstw z kwietnia i maja br. pokazują, że dynamika płac (wynosząca we wspomnianych miesiącach odpowiednio 4,1% i 5,4%) w sektorze przedsiębiorstw wykazuje tendencję rosnącą.

Wykres nr 25. Dekompozycja zmian ULC w gospodarce narodowej

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Wykres nr 26. Indeks jednopodstawowy (2000q1=100) ULC, wydajności i wynagrodzeń realnych

Źródło: GUS, obliczenia NBP.

Dynamika jednostkowych kosztów pracy (ULC – *Unit Labour Costs*) utrzymała się na względnie niskim poziomie i w I kw. 2017 r. wyniosła 1,8% r/r. (Wykres nr 25).

Tabela nr 2. Dynamika wynagrodzeń w gospodarce i jej sekcjach r/r (zgodne z PKD 2007)

	Udział w funduszu płac	2015				2016				2017
		1q	2q	3q	4q	1q	2q	3q	4q	1q
Gospodarka narodowa*	100,0%	4,1	3,1	3,0	3,2	3,1	4,3	4,1	3,7	4,1
Sektor rynkowy (przemysł, budownictwo, usługi rynkowe) w podmiotach powyżej 9 osób zatrudnionych										
Sektor przedsiębiorstw	57,4%	4,0	3,0	3,6	3,4	3,7	4,5	4,1	2,9	4,5
Usługi finansowe	4,3%	7,3	2,5	3,5	9,5	1,2	1,6	5,4	3,7	5,8
Nauka i technika	3,9%	5,9	3,7	5,2	5,4	5,1	4,6	3,5	0,5	1,6
Usługi nierynkowe (włącznie z podmiotami prywatnymi)										
Edukacja	11,9%	2,6	2,9	3,3	3,0	1,4	2,1	-0,4	0,3	1,5
Administracja	8,3%	3,0	1,8	2,7	2,7	2,3	6,5	5,6	8,6	4,9
Ochrona zdrowia	5,9%	3,1	2,2	1,3	6,1	4,7	4,9	5,9	4,1	4,8
Pozostałe podmioty										
Rolnictwo	0,8%	7,7	0,1	10,2	1,1	-2,8	7,5	-2,3	3,5	7,7
Mikropodmioty i reszta GN**	7,4%	5,5	4,3	-2,5	-7,1	-4,6	-4,7	-4,0	4,2	0,3

*Dane dla pełnej zbiorowości; ** Kolorem czerwonym oznaczono szacunki własne.

Sektory

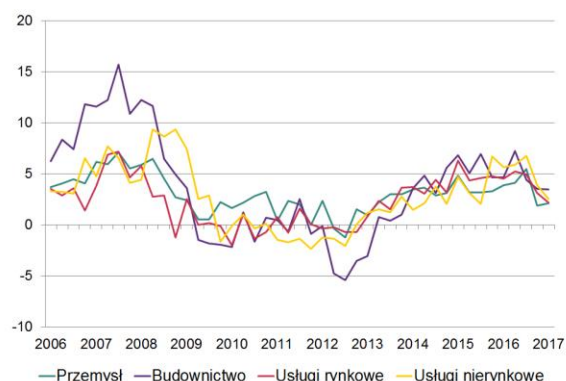
Dynamika realnych wynagrodzeń pozostaje relatywnie niezróżnicowana pomiędzy podstawowymi sektorami gospodarki. Od IV kw. 2016 r. dynamika wynagrodzeń realnych obniżała się ze

względnie dodatnią dynamikę cen przy względnie stabilnej dynamice płac.

W I kw. 2017 r. relatywnie najsilniej rosły wynagrodzenia realne w budownictwie (3,5% r/r), zaś najsłabiej w przemyśle (2,1 % r/r) (Wykres nr 27).

Wykres nr 27. Dynamika wynagrodzeń realnych r/r wg sektorów

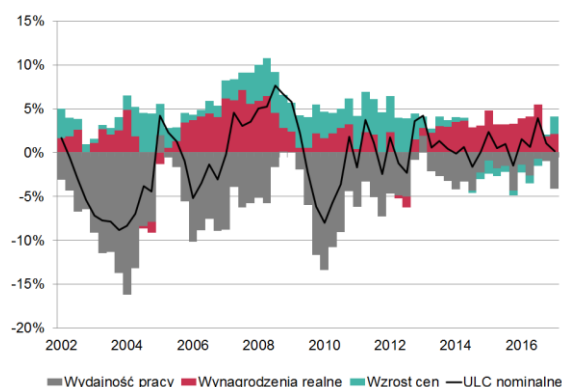
Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Pomimo niewielkich różnic w zakresie wzrostu wynagrodzeń realnych, sytuacja poszczególnych branż pod względem zmian kosztów pracy jest zróżnicowana. Dynamika ULC w przemyśle w I kw. 2017 kontynuowała spadek z końca 2016 r. (Wykres nr 28), który wynikał nie tylko z niewielkiego osłabienia wzrostu płac, ale przede wszystkim z gwałtownego przyspieszenia wzrostu wydajności pracy.

W budownictwie również wyhamował, na skutek wzrostu wydajności pracy, silny wzrost ULC obserwowany w połowie 2016 r. (Wykres nr 29).

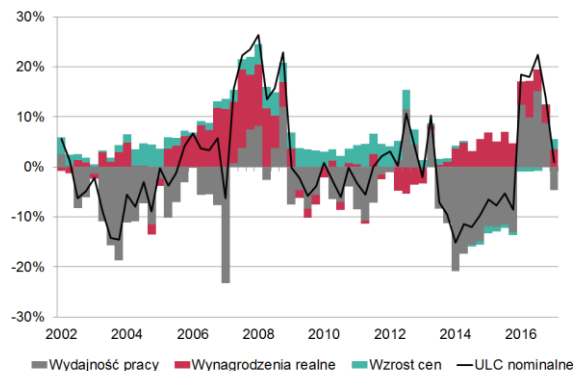
W przypadku usług rynkowych dynamika jednostkowych kosztów pracy przyspieszyła na początku 2017 r. Jest to wynikiem obniżenia dynamiki wydajności pracy oraz wyraźnego przyspieszania dynamiki płac nominalnych (Wykres nr 30).

Wykres nr 28. Dekompozycja³⁶ zmian dynamiki ULC r/r w przemyśle

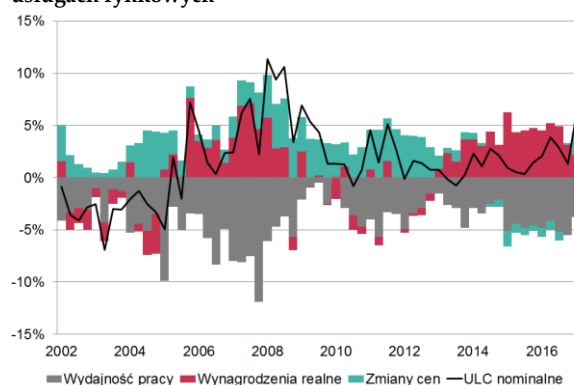
Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Wykres nr 29. Dekompozycja³⁶ zmian dynamiki ULC r/r w budownictwie

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Wykres nr 30. Dekompozycja³⁶ zmian dynamiki ULC r/r w usługach rynkowych

Źródło: GUS, obliczenia NBP.

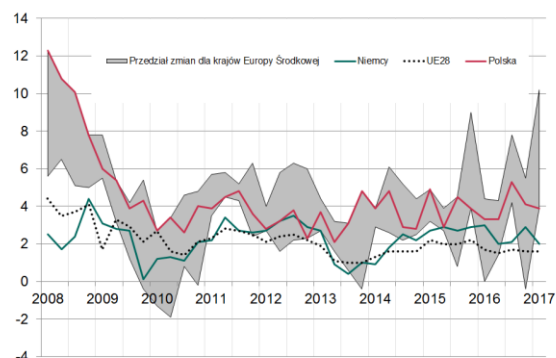
³⁶ Dekompozycja przyporządkowuje ujemne wartości czynnikom, które mają negatywny wpływ na ULC, stąd np.: im większy jest wzrost produktywności pracy, tym bardziej negatywny jest jego wkład do zmian ULC.

Zestawienie zmian kosztów pracy (LCI – *Labour Cost Index*)³⁷ pomiędzy krajami pozwala porównać zmiany konkurencyjności tych gospodarek. Ponadto, ze względu na silną procykliczność tego wskaźnika może być on jednocześnie postrzegany jako wskaźnik koniunktury.

W krajach Europy Środkowej i Wschodniej (EŚW) po dość dużym spadku dynamiki kosztów pracy w sektorze przemysłowym gospodarek w połowie 2016 roku, co było związane z przejściowym obniżeniem się koniunktury w tym okresie, w I kw. 2017 kontynuowany był wyraźny wzrost LCI, który rozpoczął się w drugiej połowie 2016 roku. Polska w 2016 r. pozostawała w środku stawki omawianych krajów, a w I kw. 2017 wyznaczyła dolną granicę dynamiki LCI w tej grupie (Wykres nr 31).

Chociaż **dynamika LCI w Polsce w I kw. 2017 r. była najniższa wśród krajów EWS**, to wzrost kosztów pracy w Polsce jest wyraźnie wyższy niż w Niemczech. Jednak przy relatywnie wysokim poziomie kosztów pracy, co jest cechą strukturalną niemieckiego rynku pracy, relatywnie wyższa dynamika tych kosztów w Polsce jest w okresie konwergencji zjawiskiem naturalnym. Wysokiej. Tempo wzrostu kosztów pracy w Polsce jest przy tym szybsze niż przeciętne w UE, która obejmuje kraje południa Europy, gdzie bezrobocie pozostaje wciąż wysokie, co ogranicza tempo wzrostu płac nominalnych.

Wykres nr 31. Indeks kosztów pracy dla sfery rynkowej gospodarki (π/r , odsezonowany i skorygowany o liczbę dni pracy)

Źródło: Eurostat.

³⁷ Koszty pracy obejmują płacowe i pozapłacowe składniki wynagrodzeń wraz ze składkami oraz podatkami (z pominięciem transferów powiększających wynagrodzenia). Koszty dotyczą tzw. sfery rynkowej gospodarki – tzn. pomijają usługi nierynkowe (zob. wyjaśnienie w aneksie).

Analizy pogłębione

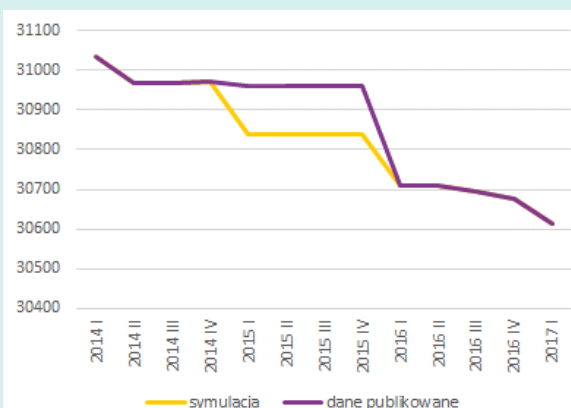
Ramka nr 1. Jaki wpływ na dane BAEL miały nieregularne aktualizacje liczby ludności?

Nieregularne aktualizacje danych BAEL o nowe dane o liczbie ludności wpływają na kształtowanie się zmiennych rynku pracy (np. liczba osób aktywnych zawodowo, liczba osób pracujących itd.), zarówno ich poziomów, jak również ich rocznych dynamik, wynikających z BAEL. Symulacje zakładające regularne zmiany pokazują, że narastająca w 2016 roku różnica pomiędzy coraz szybszym wzrostem pracujących wg sprawozdawczości firm oraz umiarkowanym wg BAEL częściowo wynikała z efektów statystycznych. Efekt ten powodował także przeszacowanie wpływu spadku podaży pracy na obniżenie stopy bezrobocia w 2016 roku.

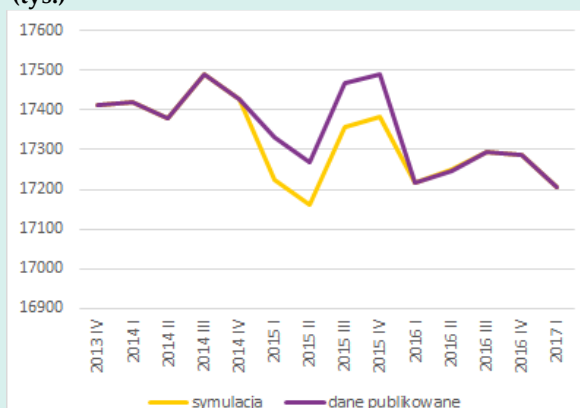
Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) jest jednym z podstawowych źródeł danych o rynku pracy. Jest to kwartalne badanie ankietowe przeprowadzane przez GUS na dużej próbie gospodarstw domowych. Wielkość próby oraz sposób jej losowania i ważenia pozwalają osiągnąć reprezentatywność wyników wg płci, wieku i miejsca zamieszkania na poziomie województw. Reprezentatywność jest ściśle związana z pewnymi parametrami badanej populacji (w tym przypadku: wielkością i strukturą), których używa się do uogólniania wyników z próby. Pomiar (lub oszacowania) tych parametrów – ich jakość – bezpośrednio warunkują jakość uogólnionych wyników w badaniu. Zatem wielkość populacji, chociaż nie jest wprost publikowana, jest równie ważna dla właściwej interpretacji sytuacji na rynku pracy jak same wyniki badania.

Zmiany wielkości populacji, na którą uogólniana jest próba w BAEL, niejednokrotnie silnie wpływała na publikowane przez GUS wyniki badania. Z taką sytuacją mamy także do czynienia od początku 2015 roku. Ze względu na problemy z oszacowaniem zmian wielkości populacji BAEL, GUS „zamroził” czasowo poziom od 2014 roku i zmiany populacji zostały uwzględnione w badaniu w sposób skumulowany dopiero w I kw. 2016 r. (Wykres nr R1.1), co wprowadza nieciągłość do poziomów zmiennych we wszystkich kwartałach 2015 roku oraz do rocznych dynamik zmiennych w danych za lata 2015-16.

Wykres nr R1.1. Populacja BAEL (tys.)

Wykres nr R1.2. Liczba os. aktywnych zawodowo (tys.)

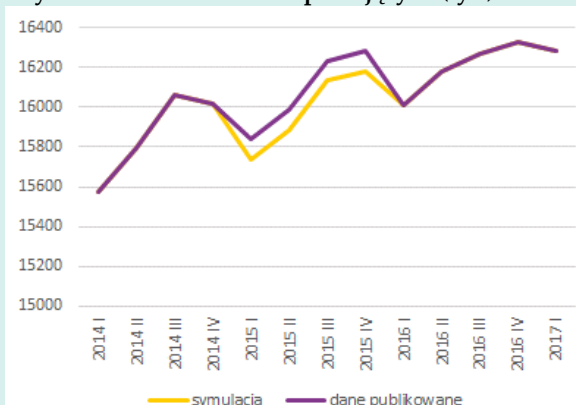

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

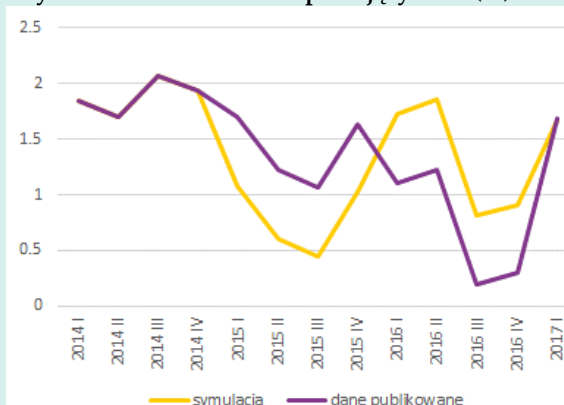
Dla oszacowania skali wpływu „zamrożenia” populacji w BAEL dla podstawowych szeregów rynku pracy dokonano symulacji przy założeniu, że zmiana populacji BAEL następuje w sposób ciągły, tzn. GUS dokonał korekty także w 2015 roku, zachowując roczną regularność i skalę korekt. W symulacji założono, że w

2015 roku populacja była niższa o ok. 130 tys. osób, z zachowaniem struktury wg płci, wieku i miejsca zamieszkania. Skutkiem tego o około 100 tys. obniżyła się liczba osób aktywnych zawodowo, a o nieco ponad 90 tys. liczba osób pracujących. Roczna dynamika liczby osób pracujących w symulacji jest niższa o ok. 0.6 pp. r/r w 2015 r. w porównaniu z danymi publikowanymi, i o tyle samo wyższa w 2016 r. Liczba osób bezrobotnych w symulacji jest niższa o niecałe 10 tys.

Wykres nr R1.3. Liczba os. pracujących (tys.)

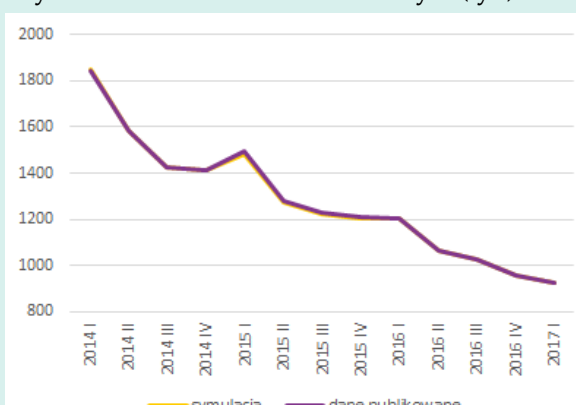

Wykres nr R1.4. Liczba os. pracujących r/r (%)

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Wykres nr R1.5. Liczba os. bezrobotnych (tys.)

Wykres nr R1.6. Stopa bezrobocia (%)

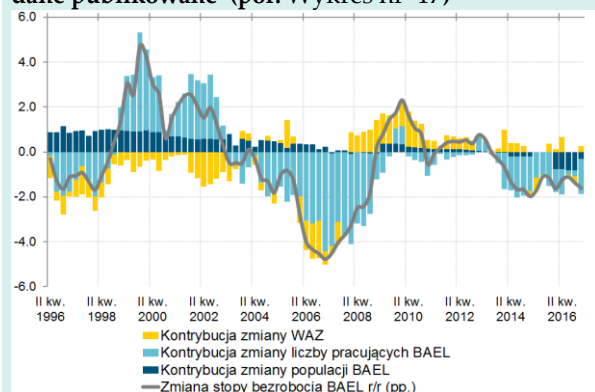

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Wyniki symulacji wskazują, że wspomniane wyżej nieregularności miały istotny wpływ na dynamiki r/r obliczane na podstawie danych BAEL (Wykresy R1.1-R1.4). Oznacza to, że ze względu na sposób uogólniania wyników zaburzenie jest bardziej istotne w przypadku zmiennych w postaci poziomów (np. liczba osób aktywnych zawodowo, liczba osób pracujących itd.), jak również ich rocznych dynamik, a mniej w przypadku zmiennych w postaci współczynników (np. współczynnik aktywności zawodowej, stopa bezrobocia itd. – por. wykresy R1.5 i R1.6). Symulacje zakładające bardziej regularne korygowanie liczby ludności prowadziłyby także do bardziej stabilnych wniosków dotyczących dekompozycji źródeł zmian stopy bezrobocia BAEL (Wykresy R1.7 i R1.8). Płynne uwzględnienie zmian populacji sprawia, że skokowy wzrost dynamiki w I kw. 2017 roku, na podstawie danych nieskorygowanych, jest w dużym stopniu efektem statystycznym. Najsilniejszy wzrost liczby pracujących w ostatnich 3 latach miał miejsce w pierwszym półroczu 2016 roku. Ponadto decydująca waga demografii w spadku stopy bezrobocia pod koniec 2016 r. okazuje się efektem statystycznym. Wpływ procesów ludnościowych (zmniejszanie się i zmiana struktury

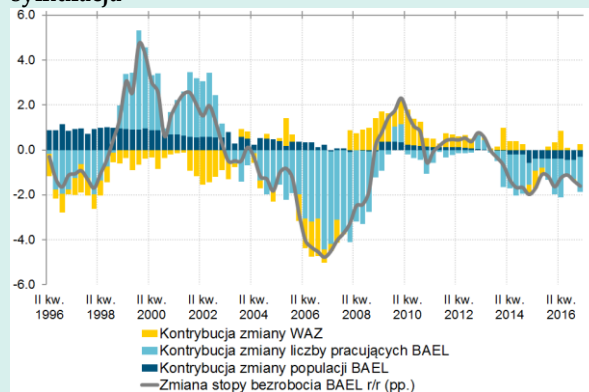
populacji) jest istotny i konsekwentnie negatywny (tj. systematycznie przyczynia się do spadku stopy bezrobocia), ale można go szacować na ok. 30% we wszystkich kwartałach 2015 i 2016 r., a nie ponad 80% w drugiej połowie 2016r (Wykres nr R1.7 i R1.8). Natomiast jak wynika z dekompozycji, na zmiany stopy bezrobocia w największym stopniu niezmiennie wpływa popyt na pracę (zmiany liczby osób pracujących).

Wykres nr R1.7. Dekompozycja stopy bezrobocia, dane publikowane (por. Wykres nr 17)

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Wykres nr R1.8. Dekompozycja stopy bezrobocia, symulacja

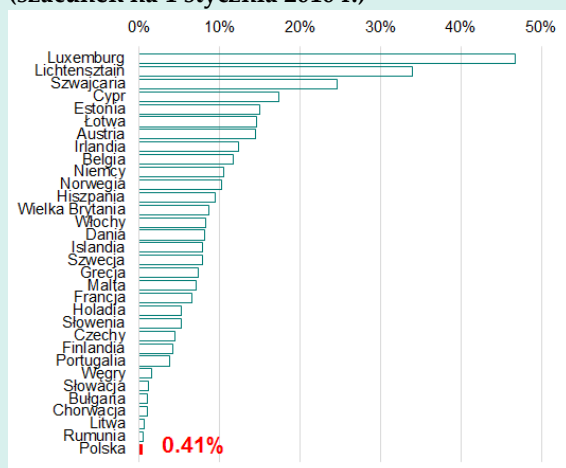

Ramka nr 2. Co wiemy o liczbie imigrantów w Polsce?

Polska jest jednym z najbardziej jednolitych etnicznie krajów UE, pomimo rosnącej liczby imigrantów, ponieważ przeważającą część imigracji stanowią przyjeżdżający krótkoterminowo do pracy. Tymczasowość większości pobytów migracyjnych powoduje, że trudno jest wskazać jedno źródło, które stanowiłoby podstawę regularnych szacunków liczby imigrantów zarobkowych w Polsce.

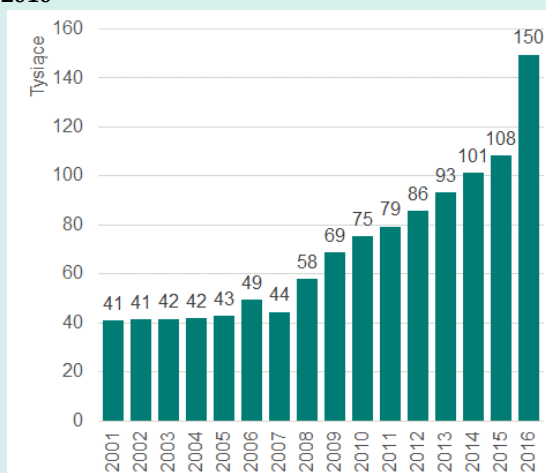
Na tle krajów europejskich Polska pozostaje krajem bardzo homogenicznym etnicznie z najniższym w UE odsetkiem zagranicznej ludności rezydującej (tj. przebywającej na terenie kraju co najmniej 12 miesięcy), wynoszącym wg szacunków Eurostatu poniżej 0,5% populacji ogółem, czyli ok. 150 tys. osób (Wykres R2.1 i Wykres R2.2).

Wykres R2.1 Odsetek rezydentów Polski z obcym obywatelstwem w populacji ogółem wg krajów (szacunek na 1 stycznia 2016 r.)

Źródło: Eurostat, opracowanie własne.

Wykres R2.2 Liczba rezydentów Polski z obcym obywatelstwem w całej populacji w latach 2001-2016

Źródło: Eurostat, opracowanie własne.

Analiza przepływów ludności sugeruje jednak, że obraz ten od około 2 lat zaczyna się powoli zmieniać. Mimo, że Polsce daleko jeszcze do stania się typowym krajem imigracji netto, wyraźnie rośnie udział cudzoziemców, którzy wprawdzie nie spełniają kryteriów typowych rezydentów, jednak odgrywają w ostatnim czasie coraz istotniejszą rolę na krajowym rynku pracy. W grupie tej dominują imigranci przybywający do Polski z Ukrainy na pobyty czasowe, głównie krótkookresowe³⁸, które w dużym stopniu determinowane są sytuacją gospodarczą i polityczną kraju wysyłającego (Górny i in., 2010).

Oszacowanie skali imigracji, w szczególności imigracji czasowej, jak również ocena jej wpływu na rynek pracy w Polsce są jednak utrudnione ze względu na brak zintegrowanego systemu danych o migrantach. Istniejące źródła danych badają różne aspekty zjawiska imigracji, nieraz w sposób bardzo szczegółowy, ale nie pozwalają się w prosty sposób połączyć. Tym samym obliczenie dokładnej liczby imigrantów, nawet pomijając kwestię zazwyczaj trudno uchwytną w statystykach „szarej strefy”, nie jest obecnie możliwa.

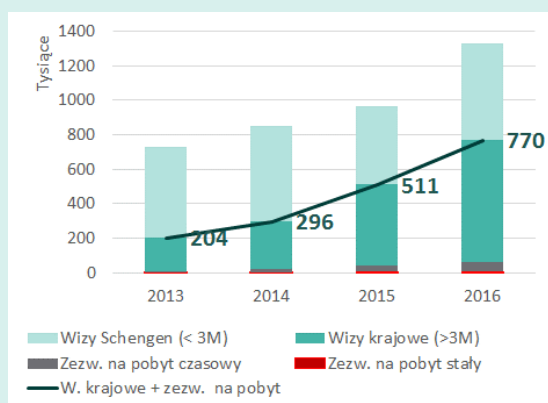
Skąd więc czerpać wiedzę o imigracji zarobkowej? Aktualnie w Polsce istnieje kilka podstawowych źródeł danych o imigracji:

³⁸ Badania imigrantów NBP przeprowadzone w latach 2015-2016 wskazują, że przeciętny czas pobytu respondentów wynosił od 4,2 miesięcy w Lublinie do 8,2 miesięcy w Warszawie (Chmielewska et al., 2016).

- dane pobytowe Ministerstwa Spraw Zagranicznych, zawierające informacje o liczbie wiz wydanych przez polskie konsulatory za granicą oraz liczbie zezwoleń na pobyt cudzoziemców;
- dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dot. liczby zezwoleń na pracę oraz oświadczeń pracodawców z Polski o powierzeniu pracy cudzoziemcowi;
- dane Straży Granicznej o ruchu granicznym pomiędzy Polską a krajami spoza strefy Schengen;
- zintegrowany system badań podróży GUS, zawierający informacje m.in. o liczbie podróży nierezydentów do Polski oraz poniesionych przez nich w Polsce wydatkach³⁹;
- dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o liczbie ubezpieczonych cudzoziemców, za których odprowadzane są składki emerytalne i rentowe⁴⁰.

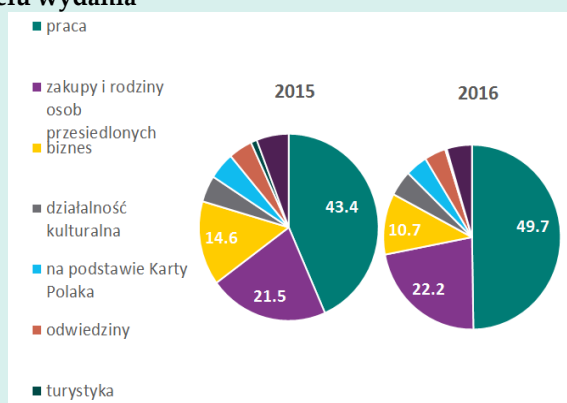
Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) – kluczowe z punktu widzenia analiz rynku pracy – częściowo uwzględnia także imigrantów. Jednak większość imigracji krótkookresowych pozostaje poza jego zakresem podmiotowym, gdyż z definicji obejmuje tylko rezydentów tj. osoby przebywające na terenie Polski co najmniej 12 miesięcy. Dodatkowo źródłem wiedzy pomocnym w ocenie przebiegu i struktury procesów imigracyjnych są badania realizowane przez NBP wśród imigrantów, koncentrujące się na dwóch województwach, do których w ostatnich latach napłynęło relatywnie najwięcej pracowników z Ukrainy, tj. województwie mazowieckim i lubelskim⁴¹.

Wykres R2.3 Wizy oraz zezwolenia na pobyt wydane obywatelom Ukrainy

Źródło: MSZ, UdSC, opracowanie własne.

Wykres R2.4 Struktura wiz wydanych obywatelom Ukrainy we lwowskim okręgu konsularnym wg celu wydania

Źródło: MSZ, opracowanie własne.

Z punktu widzenia możliwości oszacowania skali imigracji krótkookresowych cenne źródło informacji stanowią **dane dot. liczby wiz i zezwoleń na pobyt** (zob. Ramka nr 3). W przeciwieństwie do liczby oświadczeń opisują one bowiem praktycznie tylko te migracje, które doszły do skutku. Nie wszystkie oświadczenia wystawione przez polskich pracodawców dla potencjalnych pracowników z Ukrainy są wykorzystywane, nie stanowią bowiem zobowiązania do bezwarunkowego przyjazdu do Polski, a jedynie dają podstawę do ubiegania się o wizę. Jak wskazują dostępne badania, Ukraińcy planujący przyjechać do

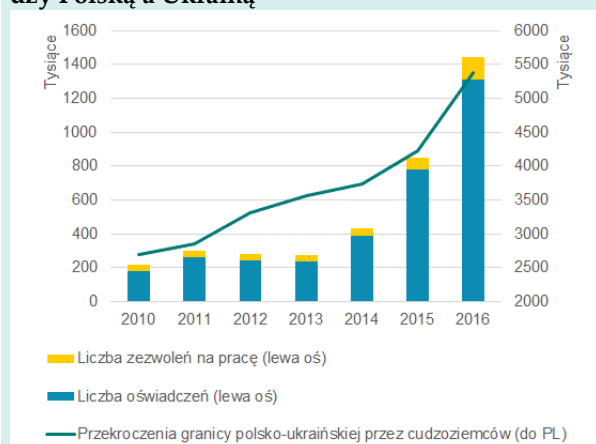
³⁹ Te i inne informacje nt. podróży rezydentów i nierezydentów, w szczególności krótkoterminowych, zamieszczane są przez GUS w rocznej publikacji „Turystyka”.

⁴⁰ Jak wynika z Ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych osoba wykonująca swoją pracę na podstawie umowy o pracę, jak i zlecenia, podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu, a dobrowolnie również ubezpieczeniu chorobowemu, bez względu na posiadane obywatelstwo.

⁴¹ Badania te zrealizowane zostały przez Ośrodek Badań nad Migracjami Fundację na zlecenie NBP w latach 2012 (lipiec-grudzień), 2015 (sierpień-grudzień) i 2016 (wrzesień-listopad), metodą „kuli śnieżkowej” (ang. *Respondent Driven Sampling*, RDS). Szerzej: Chmielewska et al. (2016).

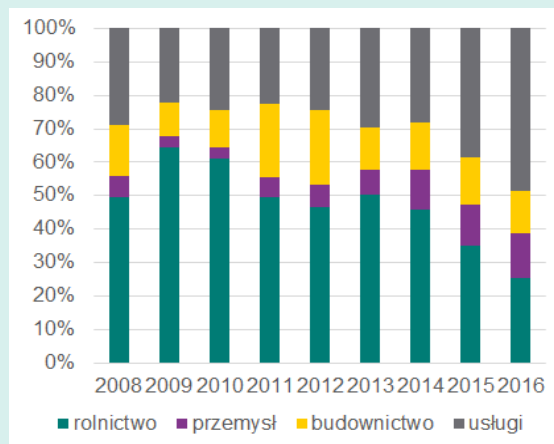
Polski nierzadko dysponują przy tym więcej niż jednym oświadczeniem⁴². Po pierwsze, po ukraińskiej stronie granicy obserwuje się nieformalny handel oświadczeniami. Po drugie, również każda zmiana zakładu pracy przez cudzoziemca zobowiązuje nowego pracodawcę do zarejestrowania w PUP nowego oświadczenia (zob. ramka poświęcona przepisom dot. z legalizacji zatrudnienia).

Wykres R2.5 Liczba oświadczeń i zezwoleń na pracę dla cudzoziemców oraz ruch graniczny między Polską a Ukrainą

Źródło: MRPiPS, Straż Graniczna, opracowanie własne.

Wykres R2.6 Struktura sektorowa oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi

Źródło: MRPiPS, opracowanie własne.

Wg danych konsularnych w 2016 r. wystawiono na Ukrainie ok. 1264 tys. wiz, spośród których wizy krajowe (typu D) uprawniające do pobytu dłuższego niż 3 miesiące (a więc najbardziej właściwe z punktu widzenia potrzeb tzw. oświadczeniowców) stanowiły 56% (Wykres R2.3). Bardziej szczegółowe dane z lwowskiego okręgu konsularnego wskazują przy tym, że ok. połowy wszystkich wiz zostało w tym czasie wydanych w związku z zamiarem podjęcia pracy⁴³ (Wykres R2.4). Dodatkowo w ub.r. obywatele Ukrainy otrzymali w Polsce ok. 58 tys. zezwoleń na pobyt czasowy oraz 6 tys. na pobyt stały. Cudzoziemcy przyjeżdżający do Polski na pobyty krótkookresowe mogą składać wnioski wizowe wielokrotnie w ciągu roku (szczególnie w przypadku wiz wystawianych na najkrótsze pobyty⁴⁴), a jednocześnie część osób jeszcze w tym samym roku składa w Polsce wniosek o zezwolenie na pobyt, co utrudnia oszacowanie całkowitej liczby imigrantów. Pracujący w Polsce Ukraińcy zatrudniani są jednak zazwyczaj na podstawie oświadczeń umożliwiających pracę przez 6 m-cy, korzystając przy tym najczęściej z wiz krajowych (typu D). Przy założeniu, że wizy krajowe wystawiane byłyby przeciętnie raz na rok, ich liczba powiększona o liczbę zezwoleń

⁴² Zob. Górny et al. (2013, 2017), Chmielewska et al. (2016).

⁴³ Na zbliżony do tego szacunku udział pracujących w całkowitej populacji imigrantów wskazują także dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o liczbie obywateli Ukrainy odprowadzających do ZUS składki emerytalne i rentowe. Wg danych tych spośród ok. 228 tys. ubezpieczonych blisko 121 tys. to pracownicy i osoby prowadzące działalność gospodarczą. Zdecydowanie wyższy szacunek wynikający z danych wizowych wynika przy tym najprawdopodobniej z faktu, że znaczna część pracodawców nie odprowadza składek ubezpieczeniowych za zatrudnianych cudzoziemców. W niereprezentatywnej próbie badania imigrantów NBP (metoda RDS), obejmującej m.in. obywateli Ukrainy przebywających w województwie mazowieckim w okresie lipiec-sierpień 2012 r., a jednocześnie pracujących w Polsce w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie jedynie ok. 37% respondentów deklarowało, że są za nich odprowadzane składki na ubezpieczenie zdrowotne. Sugeruje to, że w przypadku imigrantów przybywających do Polski na okresy krótsze odsetek ten może być jeszcze niższy.

⁴⁴ Tj. pobyty nieprzekraczające 90 dni, np. w celu umożliwienia odwiedzin rodzin czy znajomych, dokonania zakupów lub w celach czysto turystycznych wydawane są przede wszystkim wizy Schengen.

na pobyt (czasowy i stały) może stanowić pewne przybliżenie całkowitej liczby obywateli ukraińskich, którzy w danym okresie podjęli zatrudnienie w Polsce (ok. 770 tys. w 2016 r., wobec 511 tys. w 2015 r.).

Mimo konieczności zachowania ostrożności w ocenie skali migracji z Ukrainy na podstawie **danych o oświadczeniach**, dane te również stanowią ważne źródło wiedzy o dynamice i strukturze podaży pracy pracowników napływających zza wschodniej granicy. W trakcie 2016 r. polscy pracodawcy zarejestrowali w urzędach pracy 1314 tys. oświadczeń (z tego 1263 tys. dla obywateli Ukrainy) stanowiących podstawę ubiegania się o wizę, co oznacza blisko 68% wzrost w porównaniu z 2015 r. Jednocześnie cudzoziemcom wydano ponad 127 tys. zezwoleń na pracę (w tym ponad 106 tys. dla Ukraińców). O szybkim wzroście podaży pracy z tytułu migracji zarobkowej z Ukrainy może świadczyć także intensyfikacja ruchu granicznego na przejściach polsko-ukraińskich (Wykres R2.5), mimo że w znacznym stopniu wynika ona z wyraźnego zwiększenia przepływów niezwiązanych bezpośrednio z pracą⁴⁵. Zmiany w strukturze branżowej oświadczeń zarejestrowanych przez polskich pracodawców (Wykres R2.6) wskazują na obserwowane w trakcie ostatnich 2-3 lat wyraźne zwiększenie udziału sektora usługowego w zatrudnianiu zagranicznych pracowników krótkookresowych. Oświadczenia pochodzące z sektora usług stanowią obecnie już ok. 50% wszystkich oświadczeń (dla porównania w 2014 r. ich udział wynosił ¼). Od 2013 r. nieznacznie wzrosło też znaczenie sektora przemysłowego. Rolnictwo absorbuje nadal znaczną część migracji krótkookresowej, jednak jego udział systematycznie maleje i obecnie wynosi ok. ¼ całkowitej liczby oświadczeń.

Podsumowując, w ciągu ostatnich kilku lat skala migracji zarobkowej do Polski wyraźnie wzrosła, a jednocześnie zwiększyło się jej zróżnicowanie sektorowe. Mimo to, migracja ta ma głównie charakter krótkookresowy, a jej faktyczne rozmiary najprawdopodobniej są mniejsze od przytaczanych w mediach. Z jednej strony, w najbliższych latach znaczenie cudzoziemców na rynku pracy w Polsce może jeszcze wzrosnąć, o czym świadczą zmiany w strukturze branżowej oświadczeń. Z drugiej strony, nadal stosunkowo niewielki przyrost liczby cudzoziemców decydujących się na pobyty długookresowe sprawia, że podaż pracowników ukraińskich może być bardziej wrażliwa na zmiany sytuacji gospodarczej i politycznej na Ukrainie, jak również polityk migracyjnych krajów UE, zwłaszcza tych sąsiadujących z Polską.

Literatura:

Chmielewska I., Dobroczycki G., Puzyrkiewicz J. (2016), *Obywatele Ukrainy pracujący w Polsce – raport z badania*, NBP.

Górny A., Grabowska-Lusińska I., Lesińska M., Okólski M. (red.) (2010), *Transformacja nieoczywista. Polska jako kraj migracji*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

Górny A., Kaczmarczyk P. (2017). *Known but uncertain path. The role of Ukrainian workers in Polish agriculture*. Journal of Rural Studies (mimeo).

Górny A., Kaczmarczyk P., Napierała J., Toruńczyk-Ruiz S. (2013), *Raport z badania imigrantów w Polsce*, OBMF.

⁴⁵ Wg dostępnych danych z badania turystyki GUS liczba osób z obywatelstwem ukraińskim odwiedzających Polskę (tzw. jednodniowych, bez noclegu, na wszystkich granicach) w 2015 r. była wyższa o ok. 1,7 mln osób i przekroczyła 9,3 mln.

Ramka nr 3. Jakie dokumenty uprawniają do pobytu w Polsce cudzoziemców spoza UE?

Uporządkowanie informacji o dokumentach uprawniających do pobytu w Polsce jest przydatne do oceny funkcjonowania polskiej polityki migracyjnej i jej wpływu na rynek pracy.

Cudzoziemcy spoza strefy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) mają prawo do przebywania na terytorium Polski na podstawie:

1. **wizy**⁴⁶ wystawianej w konsulacie za granicą, w szczególności zaś:

- wizy Schengen (typu C) – uprawniającej do pobytu na okres nieprzekraczający 90 dni w ciągu każdego 180 dniowego okresu (podczas jednego lub kilku wjazdów), liczonych od daty wjazdu, jak również – ale tylko w przypadku wizy jednolitej (w przeciwieństwie do wizy o ograniczonej ważności terytorialnej) – do poruszania się po całym obszarze wchodzącym w skład strefy Schengen. Od grudnia 2011r. szczególnym rodzajem wizy Schengen jest wiza zakupowa dla mieszkańców lwowskiego okręgu konsularnego umożliwiająca turystykę zakupową: pierwsza – jednokrotnego wjazdu pozwalająca na pobyt do 7 dni, kolejne – wielokrotne z ważnością do 1 roku.

- wizy krajowej (typu D) – długoterminowej, uprawniającej do pobytu dłuższego niż 90 dni (podczas jednego lub kilku wjazdów) w okresie ważności wizy (nieprzekraczającym 1 roku). Na jej podstawie cudzoziemiec może również przebywać w strefie Schengen do 90 dni w każdym okresie 180-dniowym, bez konieczności uzyskiwania wiz od organów poszczególnych państw członkowskich strefy Schengen.

Co do zasady przedłużenie wizy w Polsce dopuszczalne jest tylko w wyjątkowych przypadkach. Cudzoziemiec może natomiast ubiegać się w Polsce o zezwolenie na pobyt lub po powrocie do kraju pochodzenia o wydanie nowej wizy

2. **zezwolenia na pobyt czasowy** – wydawane na okres od 3 m-cy do 3 lat, daje możliwość jednoczesnego ubiegania się o zezwolenie na podjęcie zatrudnienia (ale samo w sobie nie uprawnia jeszcze do podjęcia pracy).

3. **zezwolenia na pobyt stały** – wydawanego na czas nieoznaczony (choć sama karta pobytu jest ważna przez 10 lat, co oznacza, że co 10 lat należy kartę wymienić), a cudzoziemiec ma prawo do podjęcia pracy w Polsce.

4. **zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE** – podobnie jak w przypadku zezwolenia na pobyt stały decyzja jest na czas nieoznaczony i uprawnia do podjęcia zatrudnienia, ale okres ważności karty pobytu jest krótszy i wynosi 5 lat. Osoba ubiegająca się o pobyt rezydenta długoterminowego UE musi też posiadać stabilne i regularne źródło dochodów przynajmniej od 3 lat.

5. **pozostałych tytułów** tj. statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej, zgody na pobyt ze względów humanitarnych lub na pobyt tolerowany.

Cudzoziemcom, którzy przebywają na podstawie zezwolenia na pobyt w Polsce (punkty 2-5) wydaje się kartę pobytu.

Dodatkowo w przypadku mieszkańców lwowskiego oraz łuckiego okręgu konsularnego istnieje możliwość przekraczania granicy na podstawie **zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego**. Zezwolenie uprawnia jego posiadacza do przekraczania granicy do 60 dni każdorazowo od dnia przekroczenia granicy, ale nie więcej niż łącznie 90 dni w okresie każdych 6 miesięcy liczonych od dnia pierwszego przekroczenia granicy. Pierwsze zezwolenie wydawane jest mieszkańcowi strefy przygranicz-

⁴⁶ Istnieje jeszcze tranzytowa wiza lotniskowa (typu A), która upoważnia jedynie do wjazdu i pobytu w międzynarodowej strefie tranzytowej lotniska.

nej na okres ważności 2 lat, natomiast kolejne zezwolenia na okres ważności 5 lat. Osoby przekraczające granice na podstawie przepisów o małym ruchu granicznym nie mają jednak prawa do podejmowania legalnej pracy w Polsce.

Z kolei Karta Polaka jest jedynie dokumentem potwierdzającym przynależność cudzoziemca do narodu polskiego. Nie oznacza ona nadania cudzoziemcowi obywatelstwa polskiego, przyznania prawa pobytu czasowego czy stałego w Polsce ani prawa przekraczania granic Polski bez wizy. Może być jednak podstawą do ubiegania się o wizę.

Cudzoziemcy przebywający w Polsce mają ponadto prawo do zapraszania innych cudzoziemców, po spełnieniu określonych warunków. Zasadniczo **zaproszenie do Polski** może wyrobić cudzoziemiec posiadający w Polsce zezwolenie na pobyt stały lub cudzoziemiec, który zamieszkuje w Polsce legalnie i nieprzerwanie przez co najmniej 5 lat. Jednak cudzoziemcy, którzy przebywają w Polsce na podstawie karty pobytu, ale którzy nie spełniają jeszcze warunku 5 lat zamieszkiwania w Polsce mogą sporządzić dla swoich najbliższych krewnych poświadczony notarialnie zaproszenie, które będzie stanowiło podstawę o ubieganie się krewnego o wizę.

Ramka nr 4. Jakich formalności muszą dopełnić cudzoziemcy podejmujący pracę w Polsce?

Kanałem umożliwiającym podejmowanie pracy w Polsce większości cudzoziemców jest system oświadczeń pracodawców o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi. Dominacja tego systemu w dużym stopniu decyduje o obecnym kształcie polityki migracyjnej, ukierunkowanej na sezonowe zaspokajanie niedoborów rynku pracy.

W celu podjęcia zatrudnienia **zezwolenia na pracę** potrzebują cudzoziemcy z krajów spoza UE legalnie przebywający w Polsce na podstawie: wizy krajowej, wizy Schengen lub innego dokumentu pobytowego wydanego przez inne państwo obszaru Schengen, zezwolenia na pobyt czasowy, a także w ruchu bezwizowym w przypadku obywateli wybranych państw. Do wniosku o zezwolenie na pracę (lub zezwolenia na pobyt i pracę) załączana jest przy tym informacja starosty nt. wyniku testu rynku pracy potwierdzającego brak możliwości zatrudnienia na dane stanowisko obywatela Polski lub UE. Zezwolenie na pracę jest wydawane na czas określony, nie dłuższy niż 3 lata i może być przedłużone. W przypadku gdy cudzoziemiec pełni funkcję w zarządzie osoby prawnej, która na dzień złożenia wniosku zatrudnia powyżej 25 osób, wojewoda może wydać zezwolenie na pracę na okres nie dłuższy niż 5 lat. Zezwolenia wydawane są dla konkretnego pracodawcy, konkretnego cudzoziemcy oraz w konkretnym miejscu i na konkretnym stanowisku, na czas określony.

Z kolei **bez zezwolenia** na pracę mogą w Polsce pracować cudzoziemcy m.in. posiadający zezwolenie na pobyt stały, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE wydane w Polsce, posiadający Kartę Polaka (pod warunkiem otrzymania wcześniej wizy lub zezwolenia na pobyt), studenci studiów stacjonarnych (również posiadający ważny dokument pobytowy), jak również absolwenci polskich uczelni i szkół, czy też nauczyciele języków obcych delegowani do pracy w instytucjach kultury, sportowcy, duchowni, jak również posiadający status uchodźcy, zgodę na pobyt tolerowany, korzystający z ochrony czasowej lub humanitarnej. Zezwolenie na pracę nie jest też wymagane w przypadku cudzoziemców delegowanych na terytorium Polski przez pracodawcę zagranicznego (o ile zachowują oni miejsce stałego pobytu za granicą) na okres nieprzekraczający 3 miesięcy dla niektórych grup zawodów m.in. związanych z montażem i naprawą maszyn oraz obsługą stoisk targowych.

Dodatkowo praktycznie już **od II poł. 2007 r. funkcjonuje w Polsce system oświadczeń** pracodawców o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi, stanowiący obecnie *de facto* główny kanał napływu pracowników krótkoterminowych. System oświadczeń, początkowo ograniczony głównie do krajów bezpośrednio graniczących z Polską i przewidujący możliwość zatrudnienia jedynie na okres do 3 miesięcy w ciągu kolejnych 6 m-cy (do końca stycznia 2008 r.)⁴⁷, został potem zliberalizowany zarówno pod względem zestawu krajów uprzywilejowanych, jak również dopuszczalnego okresu zatrudnienia. Obecnie dzięki temu rozwiązaniu z konieczności ubiegania się o zezwolenie na pracę zwolnieni są obywatele Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji i Ukrainy zatrudniani w oparciu o oświadczenia polskiego pracodawcy, jednak tylko w okresie zatrudnienia nieprzekraczającym 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy⁴⁸. Pracodawca ma obowiązek zarejestrowania oświadczenia w PUP właściwym dla siedziby lub miejsca zamieszkania

⁴⁷ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 czerwca 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykonywania pracy przez cudzoziemców bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. 2007 nr 120, poz. 824).

⁴⁸ Przepisy dot. systemu oświadczeń były wielokrotnie nowelizowane (kolejno w 2008, 2009, 2010, 2011, 2013 i 2015 r.). Obecnie podstawę prawną systemu oświadczeń stanowi Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 kwietnia 2015 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. 2015, poz. 588).

pracodawcy, a zarejestrowane oświadczenie stanowi podstawę do uzyskania przez cudzoziemca w polskiej placówce dyplomatyczno-konsularnej w kraju jego stałego pobytu wizy pobytowej w celu wykonywania pracy. Po 3 miesiącach wykonywania pracy przez cudzoziemca na podstawie oświadczenia, można złożyć wniosek do wojewody o wydanie zezwolenia na pracę. Takie zezwolenie wydawane jest na zasadach prostszych, niż w przypadku zwykłej procedury wydawania zezwoleń. W takim przypadku nie jest już bowiem wymagany „test rynku pracy”.

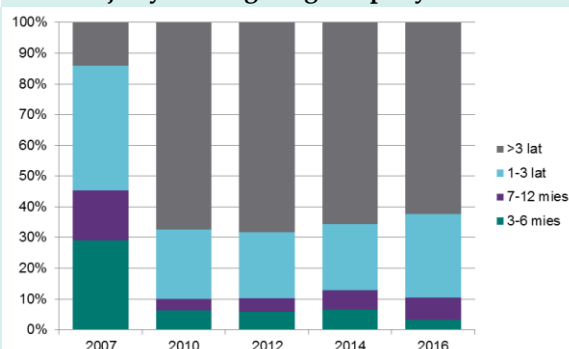
Ramka nr 5. Jak zmieniły się szanse emigrantów z Polski na awans zawodowy w Wielkiej Brytanii?

Od czasu wejścia Polski do UE zmienił się charakter migracji Polaków do Wielkiej Brytanii. W strukturze migrantów początkowo zdecydowanie dominowały osoby zatrudnione przy pracach prostych oraz na wymagających kwalifikacji stanowiskach robotniczych i rzemieślniczych. Z biegiem czasu można zauważyć, że wzrósł odsetek osób w zawodach wymagających wyższych kwalifikacji oraz spadł udział osób pracujących w zawodach wymagających kwalifikacji niższych niż wykorzystywane w Polsce.

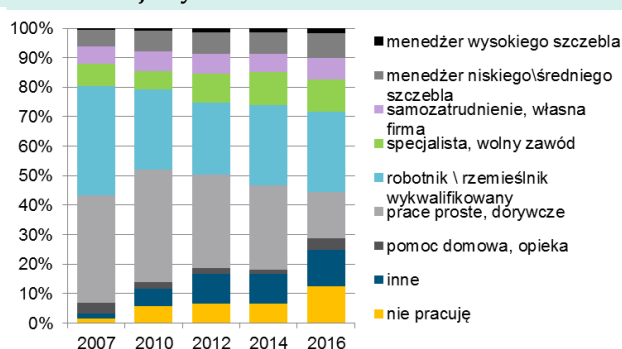
Według badań ankietowych emigrantów, realizowanych na zlecenie NBP w latach 2007-2016, odsetek osób pozostających w Wielkiej Brytanii powyżej 3 lat wzrósł z ok. 14% w 2007 roku do 62-68% w latach 2010-2016. Sukcesywnie spadał w tym czasie udział osób przyjeżdżających jedynie do prac sezonowych na 3-6 miesięcy. Oznacza to, że coraz większa grupa emigrantów w Wielkiej Brytanii traktowała swój pobyt jako emigrację osiedleńczą lub przynajmniej długoterminową. Z kolei po 2010 r. stopniowo na znaczeniu zaczęły zyskiwać pobyty migracyjne trwające dłużej niż pół roku ale nieprzekraczające 3 lat (Wykres R5.1).

Wydłużanie się czasu spędzonego na emigracji oraz zdobywane doświadczenia wpłynęły na zmianę struktury zawodów, w których zatrudnieni byli Polacy. Z jednej strony sukcesywnie, ale powoli, wzrasta wśród emigrantów udział osób na stanowiskach menedżerskich oraz specjalistów i osób wykonujących wolne zawody. Z drugiej strony, maleje udział osób pracujących przy pracach prostych (Wykres R5.2).

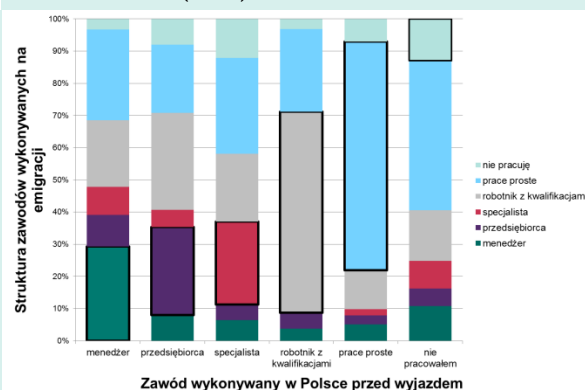
Wykres R5.1 Struktura polskich migrantów w Wielkiej Brytanii wg długości pobytu

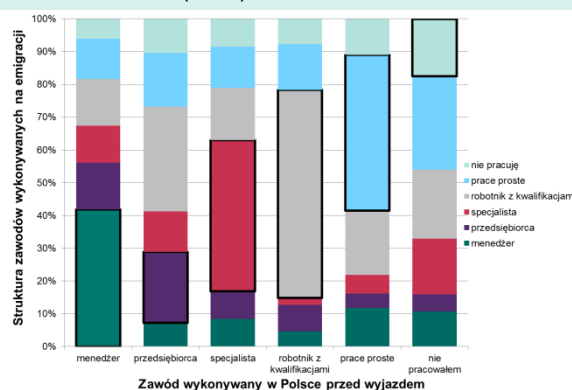
Wykres R5.2 Zawody, w których pracują Polacy w Wielkiej Brytanii

Wykres R5.3 Zawód w Wielkiej Brytanii w zależności od zawodu wykonywanego przed wyjazdem w Polsce (2010)

Wykres R5.4 Zawód w Wielkiej Brytanii w zależności od zawodu wykonywanego przed wyjazdem w Polsce (2016)

Warto także zauważyć, że pomiędzy 2010 a 2016 rokiem zdecydowanie wzrósł odsetek osób pracujących w Polsce na stanowiskach wymagających wyższych kwalifikacji, którzy po przyjeździe do Wielkiej Brytanii otrzymały zatrudnienie adekwatne do posiadanych kwalifikacji (Wykres R5.3 i Wykres R5.4). Dotyczyło to szczególnie menedżerów, specjalistów i wolnych zawodów. Zauważalnie zwiększył się też udział takich pracowników, którzy wyjeżdżali za granicę praktycznie bez żadnych kwalifikacji, a w trakcie pobytu zdawali je podnieść i zdobyć adekwatną pracę. Niewielka część spośród tej grupy emigrantów trafiła jednak także do bezrobocia. Natomiast w przypadku osób posiadających w Polsce status bezrobotnego szanse na znalezienie pracy na Wyspach w okresie ostatnich 6 lat nieznacznie zmalały, w szczególności na bycie zatrudnionym przy pracach prostych. Obserwacje te wydają się zgodne z wnioskami formułowanymi w dostępnej literaturze, które wskazują najczęściej na przewagę pozytywnych efektów napływu migrantów na rynek pracy kraju przyjmującego nad efektami negatywnymi (Constant 2014, Peri 2013)⁴⁹. W szczególności podkreśla się przy tym korzystny wpływ imigracji na dynamikę popytu i produkcji, a także proces kreacji nowych miejsc pracy. Jednocześnie zauważa się jednak umiarkowany wzrost konkurencji w grupie prac prostych pomiędzy napływającymi imigrantami oraz ludnością rodzimą, co zdają się potwierdzać również wyniki badania migracyjnego NBP. W danych dot. struktury polskich migrantów w Wielkiej Brytanii natomiast nie widać jak dotąd problemu związanego z pułapką długotrwałego pozostawania imigrantów w zawodach najmniej atrakcyjnych (Benton et al. 2014), np. nisko płatnych pracach prostych, co nie oznacza, że problem ten nie występuje na poziomie indywidualnym.

Literatura:

M. Benton, M. Sumption, K. Alsvik, S. Fratzke, Ch. Kuptsch, D. G. Papademetriou (2014), *Aimig Higher. Policies to Get Immigrants into Middle-Skilled Work in Europe*, ILO, MPI.

A.F. Constant (2014), *Do migrants take the jobs of native workers?* IZA World of Labor 2014: 10.

G. Peri (2013), *What Happens to the Careers of European Workers When Immigrants "Take Their Jobs"?* IZA Discussion Paper No. 7282, March.

⁴⁹ Peri 2013 na podstawie wyników analizy panelowej danych pochodzący 11 europejskich krajów za lata 1995-2001 zauważył wzrost mobilności ludności rodzimej w sytuacji zwiększonej napływu imigracji, w kierunku zawodów i stanowisk wymagających wyższych kwalifikacji i lepiej płatnych.

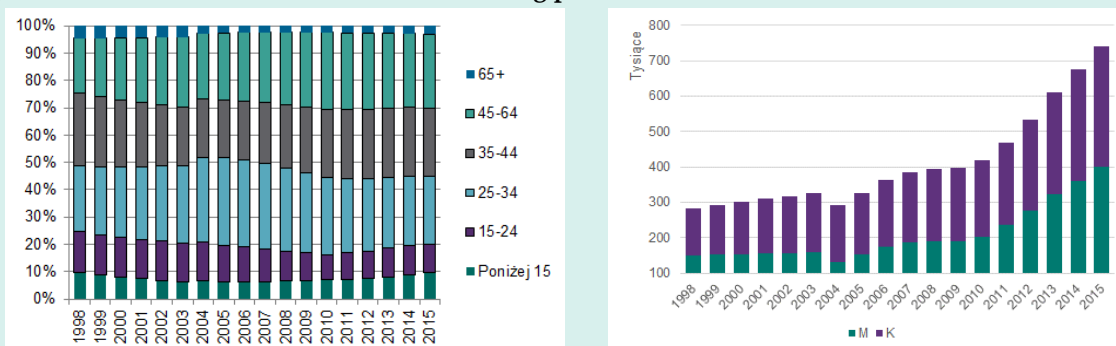

Ramka nr 6. Jak zmieniła się struktura polskiej imigracji w Niemczech?

Struktura osób pracujących w Niemczech zmienia się z czasem – zwiększa się odsetek osób pracujących w usługach rynkowych, natomiast spada udział osób pracujących w rolnictwie i usługach nierynkowych.

Liczba emigrantów z Polski rośnie w Niemczech systematycznie od 2004 roku, choć przyspieszenie tego wzrostu nastąpiło w 2011 roku, kiedy zniesione zostały ostatnie bariery związane z okresem przejściowym po wejściu Polski do UE. Struktura wieku emigrantów z Polski jest w Niemczech dość stabilna ze znaczącym udziałem emigrantów relatywnie starszych (co wiąże się z czynnikami historycznymi, relatywnie dużym udziałem osób o podwójnym obywatelstwie itd.). Wejście Polski do UE przyniosło niewielki wzrost udziału osób młodszych (wiek 25-34 lata), natomiast po 2012 roku obserwowany jest także powolny wzrost wśród imigrantów z Polski udziału osób 15-24 lata.

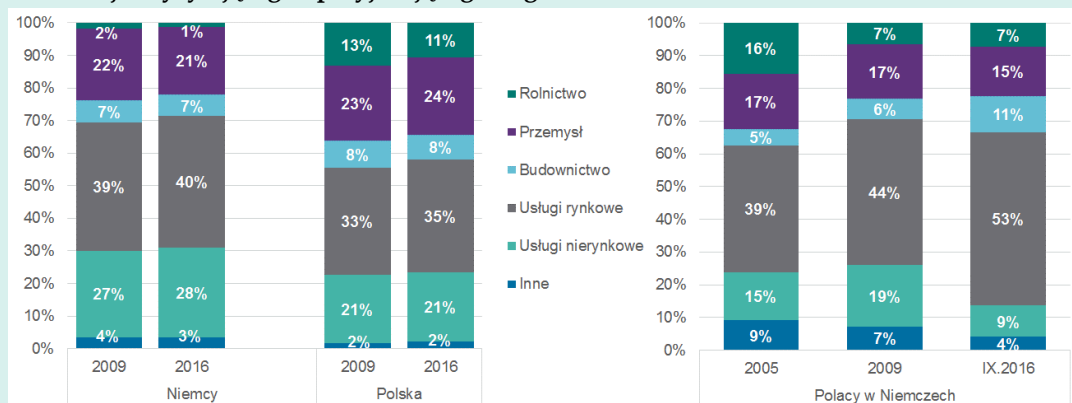
Wykres R6.1 Struktura Polaków w Niemczech wg płci i wieku

Źródło: Statistisches Bundesamt (destatis).

W porównaniu z Polską rola pracy w rolnictwie w niemieckiej gospodarce jest bardzo niewielka (1% pracujących w Niemczech w porównaniu do ok. 11% pracujących w Polsce). Większy jest natomiast udział zatrudnienia w usługach. Polacy emigrujący do Niemiec sukcesywnie coraz rzadziej pracowali w tamtejszym rolnictwie (spadek z 16% do 7% emigrantów). Spadał także udział osób zatrudnionych w usługach nierynkowych (takich jak pomoc domowa, usługi pielęgniarstwa itd.) na korzyść wyraźnego wzrostu zatrudnienia w usługach rynkowych. Udział zatrudnienia w przemyśle wśród osób emigrujących do Niemiec utrzymuje się na poziomie 15-17%, co oznacza, że polscy migranci w Niemczech pracują w przemyśle przeciętnie rzadziej niż dzieje się to z obywatelami Polski i Niemiec pracującymi w swoich macierzystych krajach.

Wykres R6.2 Struktura zatrudnienia polskich migrantów czasowych w Niemczech na tle struktury zatrudnienia kraju wysyłającego i przyjmującego (wg sektorów)

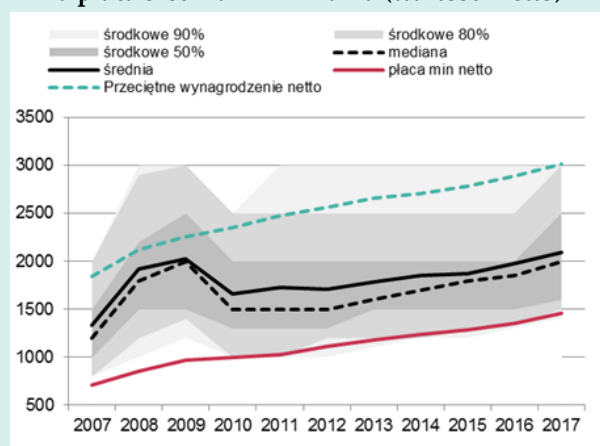
Źródło: Eurostat, BfA.

Ramka nr 7. Jak szybko rosną oczekiwania płacowe osób bezrobotnych?

Oczekiwania płacowe osób bezrobotnych rosną wyraźnie szybciej niż przez ostatnich 8 lat. Po raz pierwszy od 2009 roku czynnikiem podnoszącym oczekiwania był nie tylko wzrost płacy minimalnej, ale także wyraźny wzrost oczekiwań osób, na których aspiracje płacy minimalna nie miała bezpośredniego wpływu. Czynniki te mogą przyspieszyć wzrost płac w gospodarce lub też obniżyć tempo spadku bezrobocia.

Oczekiwania płacowe osób bezrobotnych wpływają na negocjacje płacowe, a przez to również na wzrost płac w całej gospodarce. Badanie oczekiwań płacowych osób bezrobotnych pozwala wykorzystać w ocenie przewidywanego wzrostu wynagrodzeń posiadaną przez te osoby wiedzę o sytuacji na lokalnych rynkach pracy.

Wykres R7.1. Wynagrodzenia oczekiwane przez osoby zarejestrowane w urzędach pracy
a płaca średnia i minimalna (wartości netto)

Realizowane przez Narodowy Bank Polski badanie osób bezrobotnych w urzędach pracy w kwietniu i maju każdego roku wskazuje na wyraźny wzrost oczekiwań płacowych w 2017 roku. Średnie wynagrodzenie oczekiwane przez osoby bezrobotne wzrosło o 5,6% r/r, a mediana oczekiwań aż o 8,1% r/r. Tak dynamiczny wzrost wynika częściowo z ruchu w górę najniższych oczekiwań, który spowodowany jest istotnym podniesieniem płacy minimalnej (wzrost na początku 2017 r. o 8,1%). Czynniki te od 2010 roku wpływały regularnie na wzrost przeciętnych oczekiwań osób bez pracy.

Badanie z 2017 roku wskazuje, że po raz pierwszy od kryzysu w 2009 roku wzrosły także oczekiwania płacowe, na które podwyżki płacy minimalnej nie miały bezpośredniego wpływu. Choć nie zmieniły się najwyższe oczekiwania płacowe, to wyraźnie wzrosły oczekiwania umiarkowanie wysokie – osób, które ze względu na swoje kwalifikacje lub doświadczenie formułowały oczekiwania płacowe powyżej mediany dla oczekiwań bezrobotnych. W latach 2010-2016 oczekiwania te pozostawały niezmiennie mimo regularnych wzrostów płacy minimalnej i przeciętnej płacy w gospodarce, co było czynnikiem powstrzymującym akcelerację wzrostu płac w gospodarce. Obecne przyspieszenie wzrostu wskazuje na wyraźną zmianę nastawienia w negocjacjach płacowych. Zjawisko to może przyspieszyć wzrost płac (jeżeli pracodawcy będą skłonni zaakceptować wyższe płace w negocjacjach) lub zahamować spadek bezrobocia (jeśli firmy nie będą akceptować bardziej wygórowanych żądań).

Aneks: terminy i definicje

Ze względu na złożoność i wieloaspektowość oraz charakter zjawisk analizowanych w ramach rynku pracy, w statystyce wykorzystuje się różne źródła danych, m.in. sprawozdawczość przedsiębiorstw, badania ankietowe czy dane z urzędów pracy. Niestety, relatywnie często zdarza się, że różne zmienne, pochodzących z różnych źródeł, mają takie same nazwy, np. samych podstawowych kategorii osób pracujących można wskazać kilka. Ponadto każde źródło, ze względu na sposób gromadzenia danych pokazuje tylko fragment interesującego zjawiska. Najczęściej nie można wskazać jednego, najlepszego, szeregu czy źródła danych; dla uzyskania pełnego obrazu konieczne jest połączenie informacji z różnych zbiorów. W odpowiednich sekcjach zestawiane są różne dane ze wskazaniem źródeł wskazując, wszędzie gdzie to możliwe, źródła danych. Poniżej zestawiono najważniejsze informacje o danych wykorzystanych w poszczególnych sekcjach.

Dynamiki roczne oraz dynamiki kwartalne szacowane są zawsze na danych odsezonowanych. Odsezonowanie przeprowadzane jest metodą TRAMO/Seats z uwzględnieniem liczby dni pracujących. Kontrybucje do zmian szacowane są jako iloczyn udziału danej grupy/zmiennej w populacji w danym kwartale ($\alpha_{i,t}$) oraz dynamiki (kwartalnej lub rocznej) dla tej grupy/zmiennej ($\Delta x_{i,t}$).

$$\text{Kontrybucja}_{i,t} = \alpha_{i,t} \bullet \Delta x_{i,t}$$

POPYT NA PRACĘ

Pracujący wg BAEL – liczba pracujących na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności. Pracujący w badaniu to osoba, która w tygodniu poprzedzającym badanie przynajmniej 1 godzinę wykonywała pracę przynoszącą zarobek, miała pracę lecz jej nie wykonywała ze względu na urlop, chorobę itp., lub pomagała nieodpłatnie w rodzinnej działalności gospodarczej. Badanie obejmuje osoby w wieku 15 lat i więcej mieszkające w gospodarstwach domowych przebywające w kraju, lub nieobecne nie dłużej niż 3 miesiące. Dane kwartalne.

Pracujący w GN – liczba pracujących w gospodarce narodowej poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie i jednostkami budżetowymi prowadzącymi działalność w zakresie obrony narodowej oraz bezpieczeństwa publicznego. Badanie obejmuje osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, prowadzących działalność gospodarczą łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin, wykonujących pracę nakładczą, agentów i zatrudniane przez nich osoby oraz członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych. Dane kwartalne; stan na koniec okresu sprawozdawczego.

Pracujący w sektorze przedsiębiorstw (SP) – liczba pracujących w sektorze przedsiębiorstw ograniczonym do podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób. Sektor przedsiębiorstw tworzą podmioty których podstawową działalnością jest wytwarzanie wyrobów i usług niefinansowych. Mogą to być osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą z liczbą pracujących powyżej 9 osób, z wyłączeniem rolnictwa. Dane nie obejmują podmiotów prowadzących działalności naukowej, edukacji, administracji publicznej i obrony narodowej oraz opieki zdrowotnej.

Przeciętne zatrudnienie – średnia wielkość zatrudnienia obliczona dla badanego okresu (np. miesiąca, kwartału, roku) na podstawie ewidencyjnego stanu zatrudnienia. Przeciętne zatrudnienie w badanym okresie (zarówno w przypadku danych z SP, jak i całej GN) uwzględnia pracowników pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełne etaty.

Samozatrudnieni (pracujący na własny rachunek) – osoby prowadzące działalność gospodarczą lub właściele indywidualnych gospodarstw rolnych, czerpiących dochód z pracy w gospodarstwie. Dane na podstawie BAEL.

Wskaźnik rynku pracy (BIEC) – wskaźnik wyprzedzający dla wielkości bezrobocia przygotowywany przez Biuro Inwestycji i Cykli ekonomicznych.

W przeciwieństwie do danych BAEL, dane GUS opisujące liczbę zatrudnionych oraz pracujących w sektorze przedsiębiorstw (SP), jak również w gospodarce narodowej (GN) dotyczą wyłącznie podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób tj. bez mikro-podmiotów. Ponadto wyłączają rolników indywidualnych oraz pracujących w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Wg BAEL pracującym jest każda osoba, która w ostatnim tygodniu (licząc od daty wywiadu) przepracowała przynajmniej 1 godzinę, zaś wg GN oraz w SP liczba pracujących przeliczana jest na pełne etaty.

PODAŻ PRACY I BEZROBOCIE

Bezrobotni wg BAEL – osoby w wieku 15 lat i więcej nie pracujące w poprzednim tygodniu, ale aktywnie poszukujące pracy i będące w stanie ją podjąć. Do bezrobotnych nie zalicza się kształcących się w systemie szkolnictwa w trybie dziennym. Dane kwartalne.

Bezrobotni zarejestrowani – liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne w Urzędach Pracy. Dane miesięczne; stan na koniec miesiąca.

Aktywni zawodowo (podaż pracy) – pracujący wg BAEL oraz bezrobotni wg BAEL łącznie. Dane kwartalne.

Stopa bezrobocia wg BAEL – udział bezrobotnych wg BAEL w aktywnych zawodowo. Dane kwartalne.

Stopa bezrobocia rejestrowanego – udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo. Cywilna ludność aktywna zawodowo to łącznie bezrobotni zarejestrowani oraz szacunek GUS dot. liczby pracujących w gospodarce. Dane miesięczne.

Populacja BAEL (populacja ogółem) – populacja osób w wieku 15 lat i więcej będących członkami gospodarstw domowych, przebywających w gospodarstwach w Polsce lub nieobecnych nie dłużej niż 3 miesiące. W praktyce jest to populacja Polski, pomniejszona o dzieci oraz osoby zamieszkujące w gospodarstwach zbiorowych (hotele pracownicze, internaty, siły zbrojne, itp.) lub w systemie skoszarowanym oraz osoby przebywające za granicą dłużej niż 3 miesiące. Dane kwartalne.

Aktywność zawodowa (współczynnik aktywności zawodowej) – udział aktywnych zawodowo w populacji BAEL. Dane kwartalne.

Wskaźnik zatrudnienia – udział pracujących wg BAEL w populacji BAEL.

PRZEPŁYWY NA RYNKU PRACY I DOPASOWANIA STRUKTURALNE

Dane o kwartalnych przepływach na rynku pracy pochodzą z BAEL. Przepływy pomiędzy stanami na rynku pracy oparte są na obserwacjach statusu na rynku pracy tych samych osób w dwóch kolejnych kwartałach. Osoby, które w kwartale poprzednim pracowały, a w bieżącym były bezrobotne, doświadczyły przepływu z zatrudnienia do bezrobocia (E->U). Analogicznie, osoby, które w kwartale poprzednim były bezrobotne, a w bieżącym pracowały, doświadczyły przepływu z bezrobocia do zatrudnienia (U->E). Ze względu na metodologię oraz wykruszenie się panelu dane te odbiegają od danych makro reprezentatywnych dla całej populacji. Dla zachowania spójności danych o przepływach pochodzących z obserwacji tych samych osób w dwóch kolejnych kwartałach w ankiecie BAEL z publikowanymi przez GUS danymi zagregowanymi, w których wyniki są ważone, użyty został algorytm iteracyjny (*Iterative Proportional Fitting*).

WYNAGRODZENIA I KOSZTY PRACY

Przeciętne wynagrodzenia w GN – przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto przypadające na jednego zatrudnionego (tj. osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy w przeliczeniu na pełnozatrudnionych) w gospodarce narodowej. Dane kwartalne.

Przeciętne wynagrodzenia w SP – przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto przypadające na jednego zatrudnionego (tj. osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy w przeliczeniu na pełnozatrudnionych) w sektorze przedsiębiorstw. Dane miesięczne.

Dynamika wynagrodzeń w GN w ujęciu realnym – iloraz wskaźnika przeciętnego wynagrodzenia w GN oraz kwartalnego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI). Dane kwartalne.

Dynamika wynagrodzeń w SP w ujęciu realnym – iloraz wskaźnika przeciętnego wynagrodzenia w SP oraz miesięcznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI). Dane miesięczne.

ULC (pracujący BAEL; jednostkowe koszty pracy) – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn pracujących wg BAEL oraz przeciętnego wynagrodzenia w GN. Wolumen produkcji na podstawie realnego PKB. Dane kwartalne.

ULC (zatrudnieni GN; jednostkowe koszty pracy) – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w GN oraz przeciętnego wynagrodzenia w GN. Wolumen produkcji na podstawie realnego PKB. Dane kwartalne.

ULC (WDB, GN) – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu (pomniejszonego o zużycie pośrednie) w całej gospodarce. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w GN oraz przeciętnego wynagrodzenia w GN. Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto. Dane kwartalne.

ULC (WDB, GN) - przemysł – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu (pomniejszonego o zużycie pośrednie) w przemyśle. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w przemyśle (dane spójne z zatrudnieniem w GN) oraz przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle (dane spójne z GN). Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto w przemyśle. Dane kwartalne.

ULC (WDB, GN) - budownictwo – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu (pomniejszonego o zużycie pośrednie) w budownictwie. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w budownictwie (dane spójne z zatrudnieniem w GN) oraz przeciętnego wynagrodzenia w budownictwie (dane spójne z GN). Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto w budownictwie. Dane kwartalne.

ULC (WDB, GN) - usługi rynkowe – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu (pomniejszonego o zużycie pośrednie) w usługach rynkowych. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w usługach rynkowych (dane spójne z zatrudnieniem w GN) oraz przeciętnego wynagrodzenia w usługach rynkowych (dane spójne z GN). Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto w usługach rynkowych. Dane kwartalne.

DANE MIĘDZYNARODOWE

Zharmonizowana stopa bezrobocia – Dane miesięczne zharmonizowanej stopy bezrobocia używanej w porównaniach międzynarodowych oparte są na odsezonowanych danych kwartalnych krajowych badań wg *Labour Force Survey* (LFS; polskim odpowiednikiem LFS jest BAEL). Podstawą oszacowania jest LFS; dane są jednak korygowane, aby były w pełni spójne w czasie (oryginalne dane nie są, ze względu na wprowadzane dość liczne zmiany w LFS w kolejnych latach). Dane rejestrowe wykorzystywane są pomocniczo do uzyskania

---

miesięcznych dynamik stopy bezrobocia pochodzącej z LFS. Dane miesięczne, porównywalne między krajami. Jeśli ukazujące się z opóźnieniem dane LFS wskazują na tendencje odmienne od danych rejestrowych, EUROSTAT rewiduje publikację..

Indeks kosztów pracy dla sfery rynkowej gospodarki (ang. *Labour Cost Index*) – indeks całkowitych kosztów pracy ponoszonych przez pracodawców (zawierający zarówno koszty płacowe, jak i pozapłacowe, ale bez kosztów rekrutacji i zwalniania) w przeliczeniu na godzinę pracy. Dotyczy sfery rynkowej gospodarki (ang. *Business Economy*) tj. wszystkich gałęzi gospodarki oprócz rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa, ochrony zdrowia, edukacji i administracji publicznej (wg NACE Rev. 2). Dane kwartalne, odsezonowane, skorygowane o efekty kalendarzowe.

APROBOWAŁ
Zbigniew Żółkiewski

ZATWIERDZIŁ
Piotr Szpunar   Jarosław T. Jakubik

---

www.nbp.pl

